ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 3391 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒՆՎԱՐ 1883 Ն. Տ. 6 ՓԵՏՐՎԱՐ

ՊԱՏՄԱՆԴ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Օտար թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ.
երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

30 ՓԱՐԱԶ ՀԱՆԱՊԱՏԱԶՕՐԵԱՑ 30 ՓԱՐԱԶ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՄԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՏՄԱՆԴ

Դուրս փոցած լրագրայ համար տարբեր թղթատարութեան վրայ է։

Լրագրոյն վերաբերեալ նամակներ եւ գրութիւն խմբագիր Տէր Գրիգորեան պիտի ուղղուի Կ. Պոլիս Բիզա փաշա եօղուրտ, Ճարտ Զարչեր թիւ 33 Մասիսի գրասենեակը։

Ձանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Չտպուած նամակ, յօդուած, եւայլն ետ չեն տրուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խառն.— Հեռագրական.— Ազգային լուրեր. — Քաղաքական տեսութիւն, (Ֆրանսա)· — Գէորգ Դ. Կաթողիկոսն Մ. Ազարէգեանցի դատողութեամբ. — Քաղաքական ժողովոյ որոշումն Այվազեանի կրթական առաքելութեան մասնութիւն, չարամտութիւն եւ խեղաթիւրանք. — Թերթեն Մա խր։

Կ. ՊՈԼԻՍ 25 ՅՈՒՆՎԱՐ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ նախարարաց խորհուրդն արտասովոր նիստ մ'ըրաւ Բ. Դուռը։ Կը կարծուի թէ Լորտ Կրանվիլի ծանուցագրոյ տրուելիք պատասխանին վրայ խորհրդակցեցաւ։

Վեհ. Սուլթանին հրամանաւ Մեծ Եպարքոս Բարձ. Սայիտ փաշա գաւառաց կուսակալներուն պաշտօնագիր մ'ուղղելով ազդարարեց որ իրենց կառավարութեան ներքի գրասնուոյ գաւառաց մէջ պէտք եղած խճուղիներու, պարզ ուղիներու և կամուրջներու շինութիւնը փութացընեն։

Երէկ, թէեւ դեսպանաց ընդունելութեան պաշտօնական օրն էր, սակայն Արտաքին գործոց նախարար Արիֆի փաշա նախարարաց խորհրդին ներկայ գտնուելու հարկադրեալ լինելուն պատճառաւ՝ կանխաւ հեռագրով ծանոյց դեսպանաց թէ չպիտի կրնար ընդունիլ զիրենք. հետեւապէս դեսպանաց ընդունելութիւնն հինգշաբթի առաւօտ թողուեցաւ։

Կը հաւատան թէ, կ'ըսէ Լա Թիւրքի, Բ. Դուռը մտադիր է Պերլինի դաշնագիրն ստորագրող մեծ տէրութեանց ծանուցագիր մ'ուղղելով ուշադրութիւն հրաւիրել դաշնագրին այն յօդուածին վրայ, որ կը տրամադրէ թէ ի վնաս Թուրքիոյ հողային ընդարձակութիւն ստացող փոքր տէրութիւնք Թուրքիոյ պարտուց վճարման պիտի մասնակցին։ Ցիշեալ պետութիւններն են՝ Յունաստան, Սերպիա, Ռումանիա, Գարատաղ և Պուլղարիա։

Երէկ ծանուցինք թէ Վեհ. Սուլթանն Թիկնապահ գնդապետ Ահմէտ պէյ՝ հազարապետ Իսմայիլ պէյի հետ յատուկ պաշտօնով Պերլին ուղեւորեցաւ։ Իսմէյլն էքսբրէս կը ծանուցանէ թէ յիշեալ ազայից պաշտօնն է Վեհ. Սուլթանին կողմէ ողջունել Գերմանիոյ կայսեր եղբօրորդի Ֆրէտէրիք Բարլ իշխանն, որ այս պահուս Եգիպտոս կը գտնուի և ի դարձին Պաղեստին պիտի երթայ։

Իսմէյլն էքսբրէս կ'իմանայ թէ Լիբանանու Ժողովրդեան քանի մը երեւելիները Բ. Դրան և մեծ տէրութեանց դեսպաններուն դանգատներ ուղղեր են Լիբանանու կառավարիչ Բրուսթէմ փաշայի վարչութեան դէմ, և խնդրեր են որ հնգամեայ պաշտօնավարութիւնը լրանալէն յետոյ վերստին Լիբանանու կառավարիչ չանուանի։

Փարիզի թան լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Վեհ. Սուլթանն այլ և այլ կարգի Օսմանիէ և Մէճիտիէ պատուանշաններ տուեր է Ֆրանսական Վոլթիժէօր և Պուվէ շրջեանուց 10 ազայներուն, որք Ռիսսի երկաթաշարժին ժամանակ անձնուիրաբար օգնած էին տեղւոյն ժողովրդեան։

Իսմէյլն էքսբրէսի խօսքին նայելով, Քուրիէ տ'Օրիան լրագրին խսպառ խափանման պատճառը՝ Վեհ. Սուլթանին կոչակարապետ Պ. Պուրկիի տրուած Դ. կարգի պատուանշանին առթիւ հրատարակած քանի մ'անհաճոյ դիտողութիւններն եղած են։

Բ. Դուռը Ֆրանսական դեսպանատան ծանուցագիր մ'ուղղելով յիշեալ լրագրոյն անօրէն Պ. կարտէի արտաքսումը խնդրեր է։

Օսմ. կայսերական Պանքան կը ծանուցանէ թէ շրջաբերութեան հանուած մէկ երկկիսոն վեց հարիւր միլիոն ղրուշի թղթադրամէն մէկ երկկիսոն չորս հարիւր միլիոն երկու հարիւր երեսունը վեց հազար ղրուշինը մինչեւ ցարդ ջնջուած լինելով այժմ հրապարակին վրայ 199 միլիոն 764 հազար ղրուշի թղթադրամ մնացած է։

Պետական խորհրդոյ կողմէ թուրքերէն լրագրայ մէջ հրատարակեալ պաշտօնական ազդ մը կը ծանուցանէ հասարակութեան թէ ընդհանուր պարտուց վարչական խորհրդին կողմէ եղած հրատարակութեանց հակառակ, անցագրերն, որոնցմէ դուրս հրամանագրերն և կալուածագրերը գրոշմի տուրքէ ազատ են։ Բայց ասոնք, գրոշմի կանոնագրին մէջ սխալ մեկնութեանց առթիւ տուող բացատրութիւններ գտնուելուն պատճառաւ, նախարարաց խորհուրդն որոշեր է յիշեալ կանոնագիրը սրբագրելով վերստին հրատարակել։

Ռուսաց Ալէքսանդր Գ. կայսեր թաղադրութեան հանդէսն ապրիլ ամսոյ վերջերը պիտի կատարուի Մոսկուայի մէջ։

Եւրոպական լրագիրք կըսեն թէ՝ Ռուսիոյ կառավարութիւնը Ռուսիոյ երկրէն անցնելով Եւրոպայէն Պարսկաստան բերուած ապրանաց վրայ մաքս դնել ուզելով, Ֆրանսական կառավարութիւնն ազդուապէս բողոքեր է։

Ռուսական լրագիրք Ռուսիոյ ծովային զօրութեան մէջ մուծուելիք բարենորոգմանց հարկին վրայ խօսելով, կ'առաջարկեն որ կառավարութիւնը Սև ու Պալթիկ ծովերուն և խաղաղական օվկիանոսի Ռուսական նաւատորմերն աւելցնէ, սպայակոյտ մը հաստատէ և բազմաթիւ հրաշքներն ալ պարզ դրութեան մը վերածէ։

Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարար Պ. Տը Կիէրսի Վիէննայի արքունեաց քով գտած սիրալիր ընդունելութեան պատճառաւ Գերմանական լրագիրք գովեստ կը յայտնեն։

Գերմանիոյ Ուիլհէլմ կայսրը Մոլթքէ կոմսին ծրագրին համեմատ Բիւլի ամրութիւններն աւելցնելու յատակագիծն ընդուներ է։

Կը ծանուցուի թէ Օսէսայի նաւահանգստին սառոյցներն հալելով, նաւարկութիւնը վերսկսեր է։

Փիլիպէ հրատարակեալ Ֆոլիբոլի լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Բ. Դուռը չէ վաւերացուցած Արեւելեան Ռումէլիի գաւառական ժողովին քուէարկած այն օրէնքն, որ Թուրքիոյ տրուելիք տարեկան հարկին 240,000 ոսկիէն 180,000 ոսկւոյ կ'իջեցնէ։ Ընդհակառակն՝ Բ. Դուռն հրաման ղրկեր է կուսակալ Ալէքսի փաշային որ Օսմ. գանձուն պարտական եղած գումարներն անյապաղ յուղարկէ։

Շաբաթ առաւօտ Բանկալթիի կողմը տան մը դրան առջեւ նորածին տղայ մը ձգուած գտնուեցաւ։ Վրան գտնուած թուղթի մը կը ծանուցանէր թէ տղան յոյն ծնողքէ ծնած եր և վեցօրեայ եր. հետեւապէս ոստիկանութիւնը դայն Բանկալթիի յունաց եկեղեցւոյն յանձնեց։

Ծերպկոյ կառավարութեան փարիզի դեսպան Պ. Մարինովիչ Դանուբի դեսպանախորհրդին աշխատութեանց մասնակցելու համար Լոնտրա գնաց։

Եւրոպական լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Գահիրէի Գերմանական ընդհ. հիւպատոս Պ. Վոն Թրբէսով՝ Կ. Պոլսոյ Գերմանական ընդհ. հիւպատոս անուաներ է։

Մարաքաղաքիս Պուլղարական գործակատար Պ. Զանոֆ հեռագրաւ Սոֆիա կոչուած լինելով, վառնայի վերջին թղթատար շոգենաւով մեկնեցաւ մայրաքաղաքէս։

Ներքին գործոց նախարարութիւնը շրջաբերականաւ մը ծանոյց գաւառական իշխանութեանց թէ մաքսատանց պաշտօնատարք՝ միւս պաշտօնատարաց նման՝ գաւառաց վարչական խորհուրդներէ և Պետական խորհուրդէն պիտի դատուին իրենց պաշտօնին վերաբերեալ գործոց համար. իսկ անձնական գործոց համար անպաշտօն անձանց պէս քաղաքային դատարանաց առջեւ պիտի դատուին։

Քաթարյէն կը հեռագրեն թէ Ալպանիական Քրանիա քաղաքին Դարատաղցի զօրաց կողմէ դրաւուած յետոյ՝ սահմանագլուխը գծող Օսմ. և Դարատաղցի պատուիրակները Բոլաշին գնացեր են։

Կըսուի թէ Ռուսիա Դանուբի Եւրոպական յանձնախումբին անկախ լինելէ կուզէ ջրանցք մը շինելով Պեսարաբիոյ այն մասին մէջ, որ Պերլինի դաշնագրով իրեն տրուած է։ Ռումանիա 1860ին նմանօրինակ ծրագիր մը յղացած էր, բայց միջազգային յանձնախմբին կողմէ ընդդիմութիւն տեսնելով պարտաւորուած էր իւր ծրագրին գործադրումը թողուլ։ Յանձնախմբին Օսմ. պատուիրակն էր գլխաւորապէս ընդդիմութիւն յարուցանողն։ Եթէ Ռուսիա իւր դիտաւորութիւնն ի գործ դնէ, Եւրոպական յանձնախմբին դերը կը տկարանայ։

Վաղըթ կը ծանուցանէ թէ Բ. Դուռը վերջին օրերս Պուլղարիոյ իշխանութեան ծանուցագիր մը ղրկելով՝ բողոքեր է այն որոշման դէմ, որ իսլամաց կալուածական իրաւունքը կը սահմանափակէ՝ հակառակ տրամադրութեանց Պերլինի դաշնագրին։

Պէկրատէն յունվ. 28 թուով կը հեռագրեն թէ Սերպիոյ կառավարութիւնը՝ Պերլինի դաշնագրով իրեն թողուած տեղերու իսլամ կալուածատերաց տալիք հատուցումներն սկսած է վճարել։

Գաղթականաց յանձնախումբը կը ծանուցանէ թէ Պրուսայի Իթթիսան կոչուած պարտէզին մէջ 180 տունէ բաղկացեալ նոր թաղ մը շինուեր և Վեհ. Սուլթանին հրամանաւ կայսերազուն Մէհմէտ Սելիմ էֆէնտիի անուամբ «Սելիմիէ» կոչուեր է։

Բաղաքապետութեան մէկ պաշտօնական ազդը կը ծանուցանէ թէ կայսերական կառավարութեան կողմէ յատկացեալ բժշկաց ձեռամբ մինչեւ ցարդ ձրի պատուաստեալ տղայոց թիւն 2,451ի հասած է։

Երէկ ժամ 8ին միջոցները մեծ չուկային մէջ ճեվահիր Պեզեսթէնի դմբեթին ծռին յանկարծ թափուեցաւ, բայց բարեբաղդաբար ոչ ոք վնասուեցաւ։

Դարթալի գաւառակին քանի մը գիւղերուն մէջ արջառաց հիւանդութիւն ծագած լինելով, առեւտրական նախարարութիւնն առնանարոյժեր ղրկեց։

Ազգակախումբ մ'Ալէմ տաղիի կողմը Էսէնճէլի անուն գիւղին վերայ յարձակելով գիւղացւոյ արժէքաւոր նիւթերն և գիւղին նպարավաճառին 7 ոսկին կողոպտեց։

Նեղոսոյ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ երէկ առաւօտեան մէջին պատճառաւ Ոսկեղջիւրի մէջ բանող շոգենաւերէն երկուքը Տէֆթէրտարի մօտ խրեր են։

Ոստիկանութիւնը չաբաթ իրիկուն Ղալաթիոյ փողոցներէն միոյն մէջ քարայատակին վրայ պառկած մարդ մը գտաւ, որ եօթն տեղէ ծանրապէս վիրաւորուած էր։ Այս մարդը Հէրքիւլ անուն հաշակաւոր չարագործ մ'էր, որ ի՛նչ պարագայներու մէջ վիրաւորուած լինելը չէր ուզեր ըսել։

Երէկ ժամ 8 1/2ին միջոցները վագրի լրագրոյ տպարանին մօտ հրդեհ ծագեցաւ, բայց քաղաքապետութեան ձեռք առած անմիջական ազդու միջոցներուն շնորհիւ առաջքն առնուեցաւ։

Ամէնքի լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Հելլենական կառավարութիւնը Ռուսիային, Ռումանիային և Եւրոպական ու Ասիական Թուրքիոյ բոլոր գաւառներէն եկող չբանուած մարթերուն Յունաստան մտնելն արգիլեր է։ Բացառութիւն պիտի լինին Շիրայի, Պիրէէնի և Քորֆուլի նաւահանգիստներն, ուր բերուած մարթերը 11 օր քարանթինայի պիտի ենթարկին։ Այս անօրինութեան պատճառ եղած է վերոյիշեալ երկիրներու մէջ տիրող անասնոց համաճարակ հիւանդութիւնն։

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 5 փետր.

Լոնտրայէն հեռեւեալը կը հեռագրեն Թան լրագրին.

«Կը հաստատուի թէ Աւստրիա եւ Ռուսիա համաձայնած են Դանուբի խնդրոյն վրայ, եւ թէ Աւստրիա տրամադիր է Քիլիայի բերանը նաւարկութիւն բանալու առաջարկին, զոր Ռուսիա ըրած է։

Քոլոյն 5 փետր.

Քոլոյնի Կազէթ լրագիրը, Բեղրսպուրկէն քաշուած հեռագրէ մ'առնելով կը ծանուցանէ թէ Ռուսիոյ կառավարութիւնը մօտ օրէն շրջաբերական մը պիտի ուղղէ օտար կառավարութեանց Քիլիայի բերանին վրայ իւր ունեցած բացառիկ իրաւունքներն հաստատելու համար։

Գահիրէ 5 փետր.

Խաթիվական հրամանագիր մը՝ Սբբ Ա. Քոլվինն կառավարութեան եղմտական խորհրդական կանուանէ։

Պէրլին 5 փետր.

Վիլհէլմ կայսեր առողջական վիճակը բարւոքած է։ Զրոյց կը պարտի թէ Պիսմարք իշխանին հիւանդութիւնը ծանրացեր է։

Լոնտրա 5 փետր.

Դանուբի դեսպանախորհուրդն՝ որ այսօր պիտի գումարուէր, մինչեւ փետրվար 12 երկուշաբթի օրն յետաձգեցաւ։ Այս յետաձգման գլխաւոր պատճառն է Գերմանական դեսպան Մինոնթը կոմսին հիւանդութիւնն։

Տէյլի Նիւս կը ծանուցանէ թէ արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական լորտ Ֆիթմորիս լորտ Կրանվիլի հետ Անգլիական պատուիրակ պիտի լինի դեսպանախորհրդին մէջ։ Կը հաստատեն թէ Ռուսիա Եւրոպական յանձնախմբին պահպանման այն ատեն միայն հաւանութիւն պիտի տայ։ եթէ Քիլիայի մօտ Դանուբի բերանը բարեփոխութիւններ ի գործ դնելու թոյլտուութիւն ստանայ։

Բեղրսպուրկէն եկած լուրեր կը հաստատեն թէ Լիմիսպուրկի դուքսն ու դքսուհին քանի մ'ամիս Բեղրսպուրկ պիտի մնան։ Յառաջիկայ գարնան Հելենայ թագաւորն ու թագուհին ալ Բեղրսպուրկ կպատուին։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պատրիարքարանը մինչեւ երէկ երեկոյեան Լչմիածնի Սինոդէն պաշտօնական հեռագիր չէր ստացած Մակար Արքեպիսկոպոսի Սինոդի նախագահ և Կաթողիկոսական Տեղապահ անուանուելու մասին։

Որովհետեւ մեր երէկի թուով հրատարակուած տեղեկութիւնն Էջմիածնի գործոց մօտէն տեղեակ Ռուսահայ թղթակցի մը կողմէ հաղորդուած էր մեզ, ստուգութիւնը վրայ կասկած չենք կրնար ունենալ։ Կարելի է որ շաբթուս մէջ Սինոդի հեռագիրն հասնի։

Երուսաղէմի Ս. Պատրիարքն երէկ Բերա դնաց հոն շարունակելու հանգանակութեան գործն ի նպաստ Երուսաղէմի վանուց պարտուց բարձման։

Ուսումնական խորհուրդն այսօր և խառն ժողովը վաղը նիստ ունին։

Էջմիածնի մէջ գործոց վիճակին վրայ երէկի թղթատարով կարեւոր տեղեկութիւններ ստացանք, զորս տեղւոյ անձկութեան պատճառաւ վաղուան թողելու պարտաւորուած ենք։

Թատրուղի Ս. Ներսիսեան վարժարանին Հոգաբարձութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ աղջկանց դպրոցին ասղնեգործութեան հարիւրի չափ գործքերն ի նպաստ վարժարանին վիճակահանութեան դրուելով, յառաջիկայ կիւրակէ՝ որ է 30 յունվար, պիտի քաշուի Ս. Ներսիսեան վարժարանին մէջ։

Ճիզուիթական թերթն անցեալ օր ծանուցած էր, և քանի մը թուրքերէն լրագիրք անկէ առնելով ծանուցած էին, թէ Բ. Դանէն պաշտօնաղիր մ'եկեր է յԱզգ. Պատրիարքարան, յայտարարելով որ առանց հրամանի գիրքեր տպող Հայ հեղինակք խստիւ պիտի պատժուին, և այլն։

Այս լուր անհիմն է, անտեղի է, և միանգամայն չարամտութեան արդիւնք է։

Անհիմն է, որովհետեւ այդպիսի պաշտօնագիր չէ եկած Բ. Դռնէն։ Անտեղի է, որովհետեւ եթէ Բ. Դուռն ուզէ պատժել այն Հայ հեղինակներ որք առանց հրամանի գրքեր կը տպեն, պէտք չունի Պատրիարքարանին ազդարարելու, որովհետեւ Պատրիարքարանն ո՛չ տպարան ունի, ո՛չ ալ որ և է իշխանութիւն Հայ հեղինակաց կամ հրատարակչաց վրայ։ Վերջապէս չարամտութեան արդիւնք կը թուի մեզ, որովհետեւ ճիզուիթական թերթը սովոր է մարթի ընդ մարթի այնպիսի ձեռնարկներ և որոշումներ վերագրել Բ. Դրան, որք կայսերական կառավարութեան նախարարաց մտքէն իսկ չեն անցներ, փափաքելով թերեւս իւր խանդաղեալ երեւակայութեան արտադրութիւնքն իրականութիւն տեսնել։

Ճիզուիթական թերթին ուրիշ երկու ստութիւնքն ալ մեր այսուրեայ թուոյն մէկ ուրիշ կողմը նշանակուած են արդէն։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Տարուս սկիզբէն ի վեր, Եւրոպական երկիրներու մէջ ամենէն յաղթողն եր ՖՐԱՆՍԱ։ Դուշակած ենք թէ Պ. Կամպէդայի մահը մեծ կորուստ մը պիտի լինէր Ֆրանսական Հանրապետութեան համար, բայց ոչ մէկու մտքէն կ'անցնէր թէ այդ ցաւալի դէպքի անմիջաստ հետեւանքն այսչափ շուտ դժբախտ պիտի լինէին։ Պիտիարը իշխանն իրաւունք ունէր խորհելու թէ Ֆրանսական Հանրապետութիւնը լաւագոյն երաշխաւորութիւնն էր Եւրոպական խաղաղութեան պահպանման. որովհետեւ, երբ չկայ զօրաւոր ձեռք մը որ վարէ Հանրապետութիւնը, սա խաղալիկ կը դառնայ կուսակցական վէճերու և երկպառակութեանց, որք յանվերջ կը սպառեն աղդային օյժերն, և անհնար կ'ընեն որ և է արդիւնաւոր ձեռնարկ արտաքին աշխարհավարութեան մասին։ Այդպիսի հղօր անձնաւորութիւն մ'էր Պ. Կամպէդա, որոյ մահէն հաղիւ երկու շաբաթ յետոյ Հանրապետութիւնն ինկաւ այնպիսի տագնապի մը մէջ, որ ըստացած տարօրինակ երեւոյթներովը, Հանրապետութեան ամենէն վտանգալից ժամանակամիջոցները կը յիշեցնէ։ Ժէրոմ Նաբոլէոն իշխանն, որ Լուի Նաբոլէոն կայսեր մնակ որդւոյն մահուամբ Նաբոլէոնեան գերդաստանին գլուխն եղած էր, Յայտարարութիւն մը փակցուց Բաբիղի փողոցներուն մէջ, որով կը քննադատէր Հանրապետութիւնը, ցոյց տալով, ըստ իւր տեսութեան, թէ կառավարութեան այս ձեւը չէր յաջողած գոհացնել Ֆրանսական ժողովրդին օրինաւոր պահանջքն ու բաղձանքը, թէ ներքին վարչութիւն, ելեւմտաք, բանակ, խորհրդարան, արտաքին աշխարհավարութիւն, աղդային վարկ, ամէն ինչ ողբալի վիճակի մէջ ինկած էր, և թէ հարկ էր որ ժողովուրդն, ի նպաստ առնելով երաց այս վիճակ, փութաթափոր դարման տանիլ իւր ազատ կամքը, որոյ վրայ յենլով Նաբոլէոնեան գերդաստանն երկիցս կառավարած էր Ֆրանսան։ Ցարտնի կ'երեւէր թէ կայսերազուն իշխանը, Պ. Կամպէդայի մահուամբ կերպիւ իւրք անդրանիկ տեսնելով Հանրապետութիւնը, կը փութար ի նպաստ իւր գերդաստանին օգուտ քաղել այս նոր կացութենէ։ Միւս կողմէ, կը լսուէր թէ Աբքայականք եւս օգուտ պիտի քաղէին իրաց նոր երեւոյթէն, և Պուրբոնեան թեկնացուին՝ Շամպոռի դքսին կողմէ Ցայտարարութիւն մը կը սպասուէր առ Ֆրանսական ժողովուրդն ուղղեալ։ Նաբոլէոն իշխանն ուղղած էր այս Աբքայական Ցայտարարութեան առաջն առնուլ իւր կայսերական Ցայտարարութեամբ, և յաջողեցաւ։ Բայց թեկնածու իշխանի մը Ցայտարարութիւնն, որոյ հետեւ քանի մը տասնեակ վաշտեր չկան, զօրութիւն չկրնար ունենալ օրինաւոր կառավարութեան մը իշխանութեան միջոցին։ Այդ, կայսերական—Պոնապարդեան կուսակցութիւնը չատ տարարացած է Ֆրանսայի մէջ, և չկրնար 1851ի վտանգն սպառնալ Հանրապետութեան։ որովհետեւ յայժամ Պոնապարդեան կուսակցութիւնն, իւր գլուխն ունենալով զԼուի Նաբոլէոն, իւր հետեւ ունէր Առաջին Նաբոլէոնի անուան մեծ շուքը, մինչդեռ այսօր Սէտանի ազէտը բոլորովին խաւարի մէջ կը թողուցն։ Ուստի, Ժէրոմ Նաբոլէոն

իշխանն իւր եւեւ որ և է Նիւթական այժ չունէր, և նոյն իսկ իւր կուսակցութիւն ամբողջովին իրեն հետ չէր, որով բարոյական այժն ալ կը պակսէր իւր դատին։ Եւ յիրաւի, ժէրոմ Նաբոլէոն վերջին կայսրութեան միջոցին իւր աղատական և փոփոխական գաղափարներով ատելի եղած էր կայսերականաց, որոց մի մեծ մասը նոյն իսկ Լուի Նաբոլէոնի որդւոյն մահէն յետոյ չուզեցին կայսրութեան ժառանգ ճանչել զինք, և յայտարարեցին թէ պիտի սպասեն որ իւր վիքդոր որդին մեծնայ և կայսերական գերդաստանին քաղաքական գլուխ լինի։ Այս անհամաձայնութիւն այն աստիճան սաստիկ էր, որ ի Բարիզ հրատարակեալ Պոնապարդեան քանի մը կարեւոր թերթեր համարձակապէս ծաղրեցին Նաբոլէոն իշխանին ցայտարարութիւնն։ — Այս պարագայից մէջ, այդ թղթի հրատարակումը բանաւորապէս չէր կրնար երկիւղ պատճառել Հանրապետական տիրող կուսակցութեան։

Եւ սակայն մեծ երկիւղ պատճառեց։ Հաղիւ թէ փակցուած էր, ոստիկանութիւնը պատուեց ցայտարարութիւնն. և այս՝ իւր իրաւունքն ու պարտքն էր. բայց Նաբոլէոն իշխանը բանտարկեցաւ իբրեւ Պետութեան ապահովութեան դէմ դաւադրող։ Երեսփոխանաց ժողովոյ Հանրապետական կուսակցութիւնը շատ յուզուած լինել կը թուի. պրովիդենտաւ Պ. Ֆլոքէ առաջարկեց Ֆրանսական հողէն անմիջապէս արտաքսել Արքայազուն և Պոնապարդեան իշխաններն անխըտիր, և յայտնի կը թուէր թէ մեծամասնութիւնն համամիտ էր այս առաջարկի, որուն ստիպողութիւն տրուեցաւ առանց վարանման։ Նկատելի էր սակայն թէ այդպիսի ծայրայեղ միջոցի մը կիրառութիւնը խոստովանութիւն մը կը լինէր թէ Հանրապետութիւնը վտանգի մէջ էր, որովհետեւ այդպիսի միջոցներ միայն Առաջին Հանրապետութիւնն ի գործ դրած էր մեծագոյն վտանգաց միջոցին։ Դիտելի էր նաև թէ Արքայազուն իշխաններէն տասնի չափ անձինք Ֆրանսական բանակին և նաւատորմին մէջ պաշտօն կը վարէին, և որ և է կերպիւ կասկածի ներքեւ չէին թողած իրենց հաւատարմութիւն։ Զատնք աստիճանաւորք ընել և երկրէն արտաքսել՝ շատ անվայել բան կը լինէր։ Ուստի, գլխաւորապէս նախարարապետ Պ. Ֆիւքէր և պատերազմական և ծովային գործոց նախարարք հակառակ էին Պ. Ֆլոքէի առաջարկին, որ խորհրդարանական ցանձնախմբի մը մէջ կը քննուէր։ Նախարարութիւնն առաջարկեց որ խորհրդարանը շատանայ արտօնութիւն տալով կառավարութեան, որ երբ հանրային բարեկարգութեան և Հանրապետութեան ապահովութեան համար օգտակար և հարկաւոր դատի, թեկնածու իշխաններն երկրէն արտաքսէ։ Այս հակառաջարկ նոյնութեամբ չընդունուեցաւ խորհրդարանական ցանձնախմբին կողմէ, ուստի նախարարական տագնապ մը ծագեցաւ։ Ֆրանսական արժեթուղթերն ինկան Պորսային մէջ, և Բարիզէն գրուած թղթակցութիւնք ցոյց կուտան թէ երկրին մէջ անվստահութեան ու անապահովութեան անորոշ զգացում մը տիրել սկսած է։ Եթէ Հանրապետութեան օրով այսչափ փոքրիկ միջադէպքեր նախարարական փոփոխութեանց կ'առաջնորդեն և ծայրայեղ օրինաց քուէարկման պատճառ կը լինին, ի՞նչ յոյս պէտք է դնել Հանրապետական դրութեան ներքին ոյժին և տեւականութեան վրայ։ Շատեր այսպէս խորհած են, և ոչ այնչափ Հանրապետութեան իսկական վիճակն, որչափ Հանրապետականաց ցոյց տուած անտեղի երկիւղն ու չփոթութիւնն այդպէս մտածել կուտային։ Պ. Թիէր անդամ մը դիտել տուած է թէ. «Դիւրին է Հանրապետութիւն հաստատել, եթէ չլինի Հանրապետականաց անխոհեմութիւն։» Այժմեան իրողութիւնք, ցուցնելով թէ Հանրապետականք իրենց անդդայ ընթացքովը միայն անվստահութիւն ներշնչած են Հանրապետութեան նկատմամբ, իրաւունք տալ կը թուին այդ դիտողութեան։ Բարիզի և բոլոր Ֆրանսայի մէջ երկու շաբաթ անընդհատ ուրիշ բանի վրայ չէր խօսուեր բայց միայն Նաբոլէոն իշխանի ձերբակալութեան, և թեկնածու իշխաններն երկրէն վռնտելու ծրագրին վրայ։ Օտար երկիրներն ալ, իրենց լրագրերէն դատելով, ուշադրութիւն դարձուցած էին գլխաւորապէս Բարիզէն եկող լրոց վրայ. որովհետեւ, ի բաց առեալ Եգիպտական խնդիրն, որուն Անգլիական կառավարութիւնը մի նոր և վճռական երեւոյթ տուաւ լրտ Կրանվիլի Շրջաբերականին միջոցաւ Տէրութեանց ներկայելով իւր դիտումներ ու ծրագրեր Եգիպտոսի ապագայ կառավարութեան եղանակին վրայ, ի բաց առեալ զայս խընդիր, տարւոյս սկիզբէն ի վեր քաղաքական կարեւոր խնդրոց սով կար Եւրոպիոյ մէջ, և ժէրոմ Նաբոլէոն իշխանը բուն ժամանակին գործի ձեռնարկած լինել կը թուէր՝ եթէ ոչ կայսրութիւնը վերահաստատելու ի Ֆրանսա, դէթ յագուրդ տալու ընդհանուր հետաքրքրութեան մը, նիւթ հայթայթելու լրագրաց, շարժում տալու Պորսաներու միօրինակ գիներուն, և պաշտօնէ ձգելու Պ. Տիւքէրի երերուն նախարարութիւնն, որ մի քանի օր անորոշ վիճակի մը մէջ մնալէ յետոյ, վերջապէս հրաժարեցաւ։

Ներքին գործոց նախարար Պ. Ֆալիէռ նոր նախարարութիւն մը կազմեց գործակցութեամբ գլխաւորապէս իւր նախկին պաշտօնակցաց, և քաջութիւն ունեցաւ խընդիրն երեսփոխանաց ժողովոյ վիճաբանութեան ներկայելու, ուր ազդուապէս պաշտպանեց կառավարութեան տեսակէտը թէ հարկ չկար անմիջապէս արտաքսել թեկնածու իշխաններն, այլ կը բաւէր ի հարկին զանոնք երկրէն դուրս հանելու արտօնութիւն տալ կառավարութեան։ Ջերմ վիճաբանութենէ մը յետոյ, Պ. Ֆլոքէի ծայրայեղ առաջարկը մերժուեցաւ, և նախարարական հակառաջարկն, ինչպէս պաշտպանեց դայն Պ. Ֆալիէռ, ընդունուեցաւ։ Քաղաքական մթնոլորտն այս վիճաբանութեան փակմամբ բաւական մաքրուեցաւ, բայց խնդիրը տակաւին չէ վերջացած. որովհետեւ Նաբոլէոն իշխանը ձերբակալութեան ներքեւ է միշտ։ Հիւանդութիւնը վրայ եկած լինելով զոհի մը կերպարանքը պիտի տայ այս անվնաս թեկնածուին, որ անչուշտ մաքէն անդամ չէր անցուներ թէ իւր ցայտարարութիւն, որ Պոնապարդեան լրագրաց ստէպ հրատարակած ծիծաղելի յօդուածներէն իրական տարբերութիւն մը չունէր, այսչափ աղմուկ պիտի պատճառէր։ Իշխանը բողոք բարձած է իւր բանտարկութեան դէմ, և դատաստան կը պահանջէ։ Կ'երեւի թէ խնդիրը խորհրդարանին առջեւ որոշուելէ յետոյ, դատարանաց առջեւ ալ պիտի ելնէ, որով դեռ մի քանի օր նիւթ չպիտի պակսի բարիզեան նորասէր և հետաքրքիր ընկերութեան։ Ակէ դատ, Երեսփոխանական ժողովոյ որոշումը Ծերակոյտին ալ հաւանութեան կը կարօտի օրէնքի այժ ունենալու համար, և երեկի հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ Ծերակոյտը կառավարութեան չափ իսկ երկիւղ չզգար այս խնդրոյ մասին, և տրամադիր է կամ բոլորովին մերժել կառավարութեան հակառաջարկն, որ Երեսփոխանութեան կողմէ վերացաւ, կամ մեծապէս բարեփոխել զայն։ Հաւանական է ուրեմն որ վիճաբանութիւնը կրկնուի Ծերակոյտին մէջ, և տեսնելով թէ ինքնին աննշան իրողութիւնք ո՛րպիսի խոշորացոյցներով կը դիտուին Բարիզի մէջ և ահագին համեմատութիւններ կը ստանան, անհաւանական չէ նաեւ որ Ծերակոյտի այս տրամադրութիւնը Ֆրանսական խորհրդարանը կազմող երկու ժողովոց միջեւ անհամաձայնութեան պատճառ լինի, որ եթէ փոխադարձ զիջումներով չվերնայ, դայն բառնալու համար Սահմանադրութիւնն ուրիշ միջոց չճանչնար, բայց եթէ լուծել Երեսփոխանական ժողովը և ուղղակի կոչում ընել ժողովրդեան տրամադրութեանց։ Եթէ այս ուղղակի ընտրութեամբ կազմուելի նոր մեծամասնութիւնն համամիտ լինի Երեսփոխանութեան նախորդ որոշման, Ծերակոյտին կը վերաբերի խնդիրն կրկին կամաց առջեւ. բայց յուսալի է որ ներկայ խնդիրն, իւր ներքին անկարեւորութեան պատճառաւ, մինչեւ հոն չառաջնորդէր։

Եթէ հարկ լինի այս առթիւ տեսութիւն մ'ընել դանդաղ Ֆրանսական կուսակցութեանց վիճակին վրայ, պիտի կրկնենք ինչ որ վերեւ ըսինք, թէ Հանրապետական կուսակցութեան իրական վտանգ մը չը սպառնար դուրսէն։ Պոնապարդեանք երբէք այսչափ տկար չէին եղած թէ՛ թուով և թէ՛ ազդեցութեամբ։ Կայսերականաց այս փոքրիկ կուսակցութիւն իւր մէջ կուսակցութեանց ստորաբաժանուած է, որով բոլորովին կորուսած էր իւր նշանակութիւն, եթէ Նաբոլէոն իշխանի ցայտարարութիւն և ձերբակալութիւնն անցողակի իմն կարեւորութիւն չտային Պոնապարդեան կուսակցութեան։ Բայց վերջապէս, Հանրապետականք այս կողմէ երկիւղ չեն կրնար ունենալ։ կը մնան Արքայականք, որ երկու մեծ ճիւղի բաժնուած են. Պուրպոնեանց երէց ճիւղն, որոյ ներկայացուցիչն է Շանպոռի դուքսն, և կրտսեր կամ Օրլէանեան ճիւղն է, որոյ ներկայացուցիչն է Բարիզի կոմսը։ Նախ հաստատենք սա կէտ թէ Արքայականք իրենց ամբողջութեամբ շատ տկար կուսակցութիւն մ'են այժմ, որովհետեւ Ֆրանսական ժողովրդեան ստուար մեծամասնութիւնը զզուած է միապետական վարչութենէ. բայց մանաւանդ Շանպոռի դուքսն ամենեւին չկրնար յոյս ունենալ օր մը Ֆրանսայի վրայ իշխելու. որովհետեւ ժամանակիս յառաջդիմական գաղափարաց հետ գլխովին անհաշտ է։ Շանպոռի դուքը տակաւին կը պնդէ թէ թագաւոր մը երկնային իրաւամբ կ'իշխէ ժողովրդին վրայ, և այնչափ ջերմ կաթոլիկ է որչափ հակակիր՝ սահմանադրական վարչութեան։ Այս օրինակ մարդէ մը նոյն իսկ իւր կուսակցաց մեծագոյն մասն յուսահատած են արդէն, և այնպէս միայն կը յարգեն Շանպոռի դուքսն, ինչպէս հնադէպք կը յարգեն հնութեան մէկ պատկառելի մնացորդը։ Անդին կը մնան Օրլէանեանք, որոց ներկայացուցիչն առաւել լուսամիտ անձ մ'է, սահմանադրական դրութեան բարեկամ։ Բայց քանի որ երէց ճիւղի ներկայացուցիչը կենդանի է, կրտսեր ճիւղը նիւթապէս և բարոյապէս բաւական այժ չունենար ինքզինք Արքայական աւանդութեանց միակ ներկայացուցիչ համարելու։ Մնաց որ, Բարիզի կոմսն արքայական թեկնածութիւններէ հրաժարած է, և աւելի գրագիտութեամբ և ուսմամբք կը զբաղի քան թէ քաղաքականութեամբ։ Ուրեմն, այս կողմէ եւս իրական վտանգ չկայ։ Եթէ Լուի Նաբոլէոնի որդին, որ Զուլուստանի մէջ սպաննուեցաւ, կենդանի լինէր, կամ Շանպոռի դուքսն արդէն մեռած լինէր, կուսակցութեանց վիճակն յանիժամ քիչ մը տարբեր կը լինէր։ Առաջին պարագային մէջ, Պոնապարդեան կուսակցութիւնը միութիւն կ'ունենար իւր մէջ, և պատահականութենէ մը, որչափ ալ անհաւանական լինի, օգուտ քաղելու կացութեան մէջ կը դտնուէր, որ այժմ չէ։ Երկրորդ պարագային մէջ, այսինքն եթէ Շանպոռի դուքսը չլիներ, Օրլէանեան կուսակցութիւնը Պուրպոնեանց երէց ճիւղին միջնման չէր բաղխեր, և նմանապէս առիթ կ'ունենար օր մը Հանրապետականաց մէկ խոշոր սխալէն օգուտ քաղելու։ Բայց ոչ Նաբոլէոն Դ-ի որդին կրնայ կենդանանալ, ո՛չ ալ Շանպոռի դուքսը մօտ ժամանակէն կրնայ մեռնիլ։ Ուստի, որ և է միապետական կուսակցութիւն մը այժմ յոյս չկրնար ունենալ Հանրապետութեան ժառանգը լինելու։

Միապետական կուսակցութիւնք ի Ֆրանսա՝ ո՛չ միայն այսպէս նիւթական նկատողութեամբք, այլ և բարոյապէս յոյս չեն կրնար ունենալ ժողովրդեան մեծամասնութիւնը շահելու։ Հանրապետական ջանքերէ մեծամասնութիւնն, որոյ ձեռաց մէջ է այժմ Ֆրանսայի ճակատագիրը, դոյացաւ ո՛չ թէ Նաբոլէոն Դ-ի օրով կառավարական ճնշման ներքեւ կազմուած արուեստական մեծամասնութեան պէս, այլ նոյն ինքն Հանրապետական դրութեան թշնամեաց ընտրութեան ներքեւ, անոնց բոլոր ջանից հակառակ, ըսել կ'ուզենք Մարբեշալ Մագ—Մահոնի Նախագահութեան և Պրոյլի—Բուրգոյի նախարարութեան օրով։ Ուրեմն, արուեստակեալ բան մը չկայ Հանրապետականաց կողմը դտնուող մեծամասնութեան մէջ, այլ սա կը համապատասխանէ երկրին մէկ ընդհանուր բաղձանքին։ Հանրապետականաց դէմ եղած գլխաւոր ամբաստանութիւնը, թէ իրենց Նախագահը չկրնար կայսեր մը կամ թագաւորի մը նման դաշնակցութիւններ կնքել օտար վեհապետաց հետ և այսպէս Ֆրանսայի քաղաքական դիրքը բարձր բռնել, յայտնապէս անտեղի է. և ժամանակիս ոգին չըմբռնել կը նշանակէ. որովհետեւ այսօր քաղաքական դաշնակցութիւնք կը կազմուին ա՛չ թէ վեհապետաց իրարու վրայ ունեցած անձնական զգացմանց — համակրութեան կամ հակակրութեան — համեմատ, այլ ազգաց և ժողովրդոց հիմնաւոր շահուց տեսակէտով, որք նոյն են Նախագահի մը կամ ինքնակալի մը օրով։ Իսկ ազգաց ու ժողովրդոց օրինաւոր շահուց հակառակ, վեհապետաց անձնական զգացումներուն համեմատ կնքուած դաշնակցութիւններն աւելի վնաս կը պատճառեն երկրին քան թէ օգուտ, ինչպէս օրինակը կը գտնենք նոյն իսկ Ֆրանսական պատմութեան մէջ։ Կ'ըսուի թէ Ռուս դիւանագէտք վերջին տարիներս դաշնակցութիւն առաջարկեր են Ֆրանսական կառավարութեան, բայց գլխաւորապէս Պ. Կամպէդա դէմ դրեր է Ֆրանսոյ—Ռուս դաշնակցութեան մը։ Ուրեմն հանրապետութեան մը համար իսկ դաշնակցութիւնք չեն պակսիր, եթէ համաձայն լինին ազգային շահուց։ Հանրապետականաց դէմ ուրիշ ամբաստանութիւն մը, թէ իրենց մէջ համաձայնութիւն չունին, և իրենց երկպառակութեամբք վնաս կը հասցնեն ներքին վարչութեան և արտաքին քաղաքականութեան շահուց, նմանապէս անիրաւ կը թուի մեզ. որովհետեւ միապետական–հակասահմանադրական կառավարութեանց միայն յատուկ է միտքերը ճնշել, կարծեաց ազատ արտայայտութիւնն արգիլել և այսպէս գաղափարաց արուեստակեալ միօրինակութիւն մը յառաջ բերել։ Հանրապետութիւն մը, որուն կարծեաց տարբերութիւններ և երանգներ չկան, հանրապետութիւն չէ։ Այսու ամենայնիւ, Հանրապետականաց ձեռքն է ծայրայեղութիւններէ զգուշանալ, և իրենց բարոյական իշխանութիւնն ամրապնդել։ Ուստի, իրաւունք ունէին Պ. Պ. Թիէր և Վատինկտոն ըսելու թէ միակ վտանգն է որ կրնայ սպառնալ Հանրապետութեան, նոյն ինքն Հանրապետականաց անխոհեմութենէն կրնայ յառաջ գալ, և ո՛չ թէ արտաքին թշնամւոյ մը կողմէ։

Բ. Փ.

ԳԷՈՐԳ Դ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Մ. ԱՂԱԲԷԳԵԱՆՑԻ ԴԱՏՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

—o—

(Շարունակութիւն)

Թէ ի՞նչ հեռեւեց այդպիսի կաթողիկոսութիւն վարելուց, եղած ու կատարուած իրողութիւնք մեզ ցոյց տուին։ Դեռ Գէորգ իւր ոտքը Պոլսէն դուրս չդրած Աւետաբեգ Միրզախանեանց անուն ազ մի յայտարարութիւն հրատարակեց, որով համարձակարար վարկ էր պահանջում Գէորգէն նրա կաթողիկոսանալուն թիֆլիզցում և Պոլսում ասխատած լինելուն փոխարէն։ Անցկացան մի քանի տարի Ռուսահայոց լրագրքք իրանց լուռ ու մունջ պահեցին Գէորգի մասին, որովհետեւ Զալալեան Սարգիս եպիսկոպոսն բերանը բաց էր արել և լեզուն կրակ ու բոց էր թափում Գէորգի դէմ։ Բայի այդ պատճառէն, Ռուսահայքը իրանց եկեղեցականաց մի կամ երկու լաւութեանցը համար նրանց ուրթը վատութեանց աչք են խփում և կայսերական երկրում մեր հասարակապետական եկեղեցին էլ կայսերական է դառած կամ թէ կայսերական ստուերն է ստացած, սիպտակ ու խաչակիր վեղարով ու Ներշանաղարդ վերարկուով մի եպիսկոպոսապետ, կոնդակով (մի տեսակ խարտ) դլխին և դաւազանն ձեռին եպիսկոպոսներով, վարդապետներով և երէցներով մի ահագին բանակ սեւագլուխ և սեւազգեստ, մեր ազգայնոցը շրջապատած են և ժողովրդին անպատիժ չէ կարող բերան բաց անել այդ բանակին դէմ և ես այդ բան փորձով դիտեմ։ Բայց և այնպէս մեծ ուռմբը Գէորգի սիրականներէն արաքուեց Հռովմայէն։ Մի Հովհաննց (Խաչատուր Տէր Ղուկասի որդի և Ալանեան Ստեփան փաշայի քեռայը) Նրբաթղթի վրայ վիմագրած Գէորգէ Կաթողիկոսէ . . . Գէորգերը վերնագրով մի յայտարարութիւն դուրս հանեց ու փոստով ամեն տեղ ցրուեց ուր որ Հայք կան։ Այդ Նրբաթուղթ յայտարարութեամբ, Հովհանց հաչիւ էր պահանջում Գէորգէ Եկեղեցու անհամար փողերի մասին, դատաստանի էր հրաւիրում նրան, ամբաստանում էր նրան Նէպոլէոնի յանցանքով, այսինքն ազգականներին ու սիրականներին քսակը Եկեղեցու սակաւ պարարող և իբրև մ . . . անձ որ խարեբայութեամբ յաջողել է յափշտակել Կաթողիկոսական իշխանութիւնը և վա՛յ էր կարդում խեղճ Հայոց ազգի գլխին, ու սպառնում նրա կաթողիկոսական կենսագրութիւն պատրաստել։ Այդ հրատարակութեան վրայ մի փոքր ժամանակ յետոյ Ռուսահայ լրագրքք սկսան քթի տակով տրտունջ և դանդատ բնութիւն Գէորգի դէմ էջմիածնում չնուելու վարձարանի մասին և նրա կաթողիկոսական վարչութեան դէմ ու հայհոյանք ալ, որոնց մէջ ամենքէն աղատասխսը Մշակ լրագրին և ձեր Մասիսի Տփղիսի թղթակցին էին։ Յետոյ ձեր Մասիսի 3036 թիւում մի նշանաւոր յօդուած երեւաց Էջմիածնի ԷՀՀՀԼ. — ՀՀՀՀՀՀ ՀՀՀՀՀ-ՐՀՀՀ վերնագրով, որնոր խոր վիրապէն էր գրուած և ստորագրուած Էջմիածնի միարան Բարթուղիմէոս վարդապետ Գէորգեան։ Այդ վարդապետի լեզուն խիստ կծու, ձայնը շատ բարձր, և խօսքն ազնուալի էին։ Նա գրում էր ձեր Մասիսում այսպէս.

«Շատ գրեցին, աղաղակեցին Էջմիածնի հոգեւոր իշխանութեան «խայտառակութեան հասած զեղ«ծումների, կաշառակերութեան, չհաս«պասկներից և քահանայացուներից «Էջմիածնում կատարուող զշաՀՀՀ-«ՐՀՀՀ և ՀՀՀՀՀՀՀՀ ՀՀՀ-ՐՀՀՀ և ու«րիշ շատ բաների համար, բայց «բոլորն անցան իրրեւ «ձայն բար«բառոյ յանապատի», բնաւ չզգե«ցին անամօթաց ոչ սրտին։ Ես այժմ «համոզուած եմ որ լրագրական «խօսքն այս մասին ազդեցութիւն «չունի և պիտի չունենայ, մանուկ«ներին կարող է վախեցնել, ապա«ցոյց տանող հարիւրով գողացող«ներն այժմ հաղարներով են գողա«նում անարգել. Էջմիածնի կորուստ«ներն իսկապէս անվախարինելի «են, նա իւր ամենաթանգ հարբա«տութիւն՝ ազգի համակրութիւն «եւս կորցրած է այսօր (Պատմութիւ«ցի Գէորգի օրով). մեր հոգեւորա«կանութիւն իրրեւ հօտած, նեղ«խած դէշ, զզուելի է դարձած, «ժողովուրդն երեսը դարձնում է և «խորշում. իսկ մենք ցանկութիւն «չունինք ուղղուելու և դեռ յան«գգնում ենք էլ մեր այս դրութիւն «պաշտպանել։ Թող ներում ինձ ա«սող, որ ժողովուրդն ինքն է յան«ցաւոր. ո՞րքա թողեց պառաւական «բամբասանքը և դրական փորձ «փորձեց բառնալ զեղծումները. «ժողովուրդը մոռացել է իր դարա«ւոր ժառանգական իրաւունքը. «նա չէ յիշում որ հոգեւորականութիւն «և Էջմիածնին է՝ օրինաւոր անվէճելի «սեպականութիւն է։ Այս անտարբերութիւնը մեռելութիւն է, չկայ «ժողովրդականութիւն, մեռած է «ժողովրդական զգացում, մեռած է «և ամբողջ հոգեւորական դասը, «պատիւը թանկ է քան կեանքը, «այժմեան հոգեւորականութիւնը «անպատիւ է. ուրեմն մեռած է. «և այլն և այլն։» Հետեւաբար և Գէորգ Դ-ի Կաթողիկոսութիւնը։ Յետոյ նորէն նոյն Բարթուղիմէոս վարդապետը ձեր Մասիսի 3050 թիւում իր նամակը վերջացնում է, ասելով. «Եւ ես ունիմ օրինաւոր ապացոյցներ որ Ներսէս և Գրիգոր եպիսկոպոսները գոգանում են և կաշառ առնում Վահրամ եպիսկոպոս Մանկունու և Ստեփանիկ Տէմիրճեանի (Գէորգի քեռորդին) ընկերութեամբ։»

Այդ հրատարակութիւն հաղիւ թէ մոռացուած էր և դրա ապաւորութիւն սրբուած ընթերցող ազգայնոց մտքէն, և ահա՛ երուսաղէմի միաբան և Տիգրանակերտի նախորդ առաջնորդ Փիլիպոս եպիսկոպոսի մի յօդուածը երեւաց ձեր Մասիսում Աբրէ ԷՀՀՀ Էջմիածնայ. — Յայն ՀՀՀՀՀՀՀՀ ՀՀՀՀՀՀՀՀ ՀՀՀՀՀՀ ՀՀՀՀՀՀ, տե՛ս 1881 դեկտ. 23 թիւ 3074էն մինչեւ 3081։ Փիլիպպոս եպիսկոպոս բոլորովին վեր կալաւ ծիրանի թաւշեայ քօղը որ Գէորգի . . . . կաթողիկոսութիւնը ծածկում էր իր տակովը. մէկ մէկ յիշած և առաջ բերած է իր յօդուածում կաթողիկոսի արարքները և իր պաշտպանեալների անկարգութիւնը, բայց զարմանալին այն է որ մեր ազգասէրք բոլորովին խուլ ու մունջ մնացին և անտարբերութեամբ լսեցին այդ բողոքները։

Լ'հ, ի՞նչ էք ասում ընթերցող, այդ է օրինաւոր կաթողիկոսութիւն. Հայոց եկեղեցին այս օրումն էլ իրան հոգեւոր Տէր պէ՞տք է ունենայ, մի Պետրոս եպիսկոպոս, մի Ստեփան եպիսկոպոս և մի Մանկունի եպիսկոպոս, որք պէ՞տք էին խորհրդական, բարձրերէց լինել Հայաստանեայց եկեղեցու վեհագոյն իշխանութեան, ի՞նչ են եղել այդ մարդիկ իրանց կեանքում իրանց համար, որ ազգին ու եկեղեցուն համար լինէին. ուրեմն այդպիսի տիրոջ, այդպէս էլ սպասաւոր՝ և մեղ նման էլ ժողովրդի այդպէս էլ ժողովրդապետ։

Բայց պիտի ասուի թէ Գէորգ Դ. Գէորգեան ճեմարանն ահա հիմնեց, ու կառուց, ձաշոց գիրքը տպագրել տուեց, Շարականն էլ երաժշտական խաղերով հրատարակեց, մի անտառ կանգնեց Ներսիսի կանգնած անտառի նման, Մատենադարանը վերանորոգեց, Պալաժէնու մի յօդուածը բարեփոխեց, մեծ դումար հաւաքեց Էջմիածնի գանձումը հայն հայն։

Այդ գործողութեանց ոչ մինը ժողովրդի եսութիւնը գոհացնում չէ, այլ բուն իրան կաթողիկոսի եսութիւնն է գոհացնում։ Անհաւասիկ ինչու։ Փոխանակ Ռուսահայոց քաղաքաբնակ և գիւղաբնակ ժողովրդներին բարոյական և ազգային ուժով զօրացնելու, բուն իսկ նրանց մէջ դպրոցներ, մատենադարաններ, եկեղեցիներ և դպրեվանքեր կառուցանելով, հաստատելով, արդէն եղածները ոչնչացուց և տկարացուց իրանը զօրացընելու և կեդրոնացնելու համար, հետեւելով այդ մասին վերջին տարիներու կաթողիկոսների ընթացքին, որ Հայաստանի երեւելի վանահայրութիւնքն ու առաջնորդութիւնքը տկարացուցին ու նուազեցուցին Էջմիածնի վանահայրութիւն ու կաթողիկոսութիւն զօրացնելու համար, որ շատ սխալ ուղղութիւն էր և է մինչեւ այսօր։ Էջմիածնում կամ Վաղարշապատում ըստ ինձ և ըստ շատերին ուսումնական կեանք հաստատել անհնարին բան է, օդին ապականութեան, ջրին անպիտանութեան, շրջին սաստկութեան, մոծակին ու կարիճին բազմութեան, ժողովրդի նմանապէս աբեղայների, մոնքերի, վարդապետների և այլոց բարուց ապականութեան և ինչպէս ասում է Բարթուղիմէոս վարդապետ՝ Էջմիածնում կատարուող զշաՀՀՀ-ՐՀՀՀ և ՀՀՀՀՀՀՀՀ ՀՀՀ-ՐՀՀՀ համար։ Այդպիսի տեղում ուսում, դիտութիւն, կրթութիւն, ծաղկում չէ. իսկ հոգեւոր, ազգային և մարդկային ըզգացմունք բնաւ ամենեւին։

Ճաշոց գրքին և խաչաւոր շարականին տեղ, ըստ ինձ և ըստ բազմաց, Գէորգ Դ. շատ լաւ էր անելու, թէ որ Սուրբ Գիրքը տպել տալիս լինէր ճշդագոյն բնագրերի վրայ, որոնք լիքն են Էջմիածնի Մատենադարանում և տարածում սիրում լինէր մեծ ու պզտիկ հատորներով ողջ Հայոց ազգին մէջ ուր որ են, և ոչ թէ թողնէր իր ժողովրդին, որ երթան Սուրբ Գիրքը պրօտէստանտ և քաթոլիք տպագրութեանց մէջ կարդան։

Ինտաւի տեղ էլ շատ լաւ ապրած կը լիներ եթէ մի դպրեվանք հաստատած լիներ այն հիանալի Արարատ լերան վրայ մի հնուց մընացած վանքում, կամ թէ Հաղբատայ ու Յանահնայ դպրեվանքները վերստին վերահաստատէր։

Մատենադարանն արդէն Մատթէոս կաթողիկոսը Անդրէաս ու Դանիել եպիսկոպոսների ձեռքով բարեկարդել էր յատուկ դրեանց ցանկ շինելով ու տպագրելով. Գէորգի ապրածն այն նպատակով էր որ Մատթէոսի արածը մոռցնել տայ։

Պալաժէնու այդ յօդուածն որ միաբանների ժառանգութեան էր վերաբերում, արդէն Ռուսաց կառավարութիւն խօստացել էր ու պատրաստ էր բարեփոխիլ Ներսիսի խնդրին վրայ, որուն նկատել տուել էին Հնդկաստանի Հայք. ուստի այդ գործ բնաւ ամենեւին Գէորգին պատկանում չէ։

Իսկ դիպած մեծ դումարի մասին ստոյգ տեղեկութիւն չկայ և

հաւատի լինելն էլ տարակուսելի է, եթէ Հովհաննէս բողոքը և ձեր Տփղիսի նամակագրին տուած տեղեկութիւնքը նկատի առնելու լինինք. Տե՛ս Մաս. Թիւ 2962 «Լ.Լ.Դ.Ն.Ն» Վերնագրով յօդուածը։

Հապա, ուրմնաց իր արած հանդիսաւոր խոստումը Բերլի Թաղական խորհրդարանում իրան ընտրող երեսփոխաններին, Պոլսոյ խըմբագրերին և նշանաւոր ժողովրդականներին առվել, թէ իր առաջին գործը պիտի լինի Պարժէնու բարեփոխութիւն դրուելս հանելը Հայաստանեայց եկեղեցու։ Ինքնուրոյնութիւնը ապահովել, հէ՛։ Այդ մասին ինքն ասում էր թէ այդ գործ միմիայն ինքն է կարող դըրուելս բերել, վասն զի գրաւած ուներ Ռուսաց ամենազօրագոյն կայսեր քաղցր հայեացքը իր վրայ և թէ շատոնց վայելում էր Ռուսական կառավարութեան համակրութիւնն։ Հետեւաբար հերիք էր որ ինքը խնդրէր այդ, բայց հակառակն եղաւ գործը։ Գէորգ Դ. երեխայական մի քաղաքականութեամբ վարուեց Ռուսական խորագէտ կառավարութեան հետ, ամբարտաւանութիւնն իրեն վնաս արեց և արհամարանքով ընդունեց կառավարող պաշտօնէից, փոխանակ քրիստոնէական վեհանձնութիւն ցոյց տալու նրանց։ Նոյնպէս վարուեց և Հայոց արժանաւոր եպիսկոպոսների և վարդապետների հետ, ոմանց հեռացուց Լ.Ջմիածնէն, ոմանց պաշտօնէ դուրս արեց, ոմանց ամենեւին յարգ ու պատիւ չտուեց, ոմանց էլ վերջին ծայր յանդգնութեամբ հալածեց, վասն զի այդ արժանաւոր եպիսկոպոսներն ու վարդապետներն նրա աչքի առաջն արհաւիրք էին և իրանց վարքովը, խելքովը, գիտութեամբը, զգացումովը ասում էին նրան թէ գո՛ւ չատ արժանի չէիր եկեղեցական։

(Մնացեալը վաղը.)

ՄԱՐԿՈՍ ԱՂԱԲԷԳԵԱՆՑ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ՈՐՈՇՈՒՄՆ ԱՅՎԱԶԱՍԵԱՆԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—=—

. . . Խմբագիր.

Պատուական Մասեացդ շաբաթ օրուան թերթին մէջ Այվազեան առաքելութեան խնդրոյն Քաղաքական Ժողովոյ վերջին նստին մէջ առած որոշման վրայ խօսելով, կ'ըսէք թէ նոյն ժողովոյ մէջ գտնուեր է փոքրամանութիւն մը որ ջանայեր է անպարտ դատել տալ զՊ. Այվազեան։

Արդարութեան պարտք մը կատարած ըլլալու փափաքով՝ կը փութամ սոյն խնդրոյ մասին Քաղաքական Ժողովոյ նոյն օրուան վիճաբանութիւնն համառօտակի հաղորդել ձեզ, զոր խիստ արժանահաւատ աղբիւրէ ստացած եմ։

Ներկայ լինն ժողովականք սոյն խնդրոյ վերաբերեալ թեր ու դէմ գրութիւնները տեսնելէն վերջ, երբեք տեսակ կարծեաց բաժնուեր են. Առաջինք՝ յիշեալ գրութեանց վրայ զՍ.Այվազեան յանցաւոր կը դատեր և ա՛լ նորագոյն գրութեանց պէտք չտեսնելով՝ յիշեալն ընտրող և ընտրելի ըլլալու իրաւունքէն զրկեալ հրատարակելու առաջարկին Ազգ. ժողովոյ տանելու կարծիք կը յայտնէր։

Երկրորդ կարծեաց տերերը բաւական չէին համարեր գտնուած գրութիւններն և Ուսումնական խորհրդոյ տեղեկագիրն, որ յիւր առեան չէր կոչած ոչ զոք բացի Ա.Այվազեանէ, յորմէ ալ չէր կարողացած պէտք եղած բացատրութիւններն առնուլ, մանաւանդ սոյն վերջինը գիտողագիր մը ներկայացուցած էր Ուսումնական խորհրդոյ տեղեկագրին դէմ։

Սոյն կարծիքը պաշտպանող ժողովականք կը պնդէին թէ՝ դատապարտանն ու քննութիւնը կատարեալ լինելու համար՝ Բաղաքական ժողովը պարտէր անմիջապէս Այվազեանի խնդրոյն նկատմամբ ամենէն աւելի անաչառ կարծիք ունեցող իւր անդամակիցներէն յանձնախումբ մը կազմել և պաշտօնատաղնմա որ մանրամասն քննութիւն կատարէ՝ տպագրոյ ծնողքն և այլ պաշտօնական և անպաշտօն անձինք հրաւիրելով և լիուլի տեղեկութիւններ ստանալով, որպէս զի ասով կարելի լիներ Այվազեանի յանցանաց աստիճանն որոշել և եթէ կային ծանօթ և անծանօթ մեղսակիցներ, նոքա ալ յայտնուէին ի զգուշութիւն ապագային։

Սոքա կը յարէին նաեւ թէ երբ Այվազեանի յանցաւորութեան աստիճանն երեւան եղներ, կարելի էր զայն ազգովին պատժելէ զատ՝ տերութեան Ընդհ. դատախազին ալ յանձնել, որպէս զի քաղաքականապէս ալ պատժուէր։

Այս կերպով քննութեանց թերութեան մասին՝ ալ ապագային մէջ ոչ դատապարտելոյն և ոչ ալ Ազգ. ժողովոյ կողմանէ դիտողութեան տեղի չէր մնար և խնդիրն օրինաւոր կերպով իւր լուծումը կ'առնէր։

Երրորդ կարծիքն էր խնդիրն Ազգ. ժողովոյ չանելով, տղայքն անօգնական Լ.Ջմիածին թողով առնել քալելուն համար զՍ.Այվազեան յանցաւոր հռչակել ազգային լրագրաց միջոցաւ։

Ահա այս երեք տեսակ կարծիքն էր որ քուէի ենթարկուեցաւ, և Ա.ը մէկ քուէի մեծ ամանութեամբ ընդունուեցաւ։

Արդարութեան պարտք կը համարիմ յիշել աստ թէ ինձ տրուած արժանահաւատ տեղեկութեանց նայելով, Քաղաքական Ժողովոյ անդամներէն Ցոքթոր Այվազեան Էֆէնտի վերոյիշեալ կարծեաց առաջինը պաշտպանած է և բնաւ Այվազեանի նկատմամբ կողմնակցութիւն ցուցցած չէ, ինչպէս որ ժողովականներէն և ոչ մէկուն կողմանէ ալ տեսնուած է։

Գալով Ամեն. Ս. Պատրիարք հօր, Ն. Սրբազնութիւնը բնաւ չէ մասնակցած սոյն վիճաբանութեան, և ժողովականներն աղաչ թողուցած է վիճաբանիլ այս կարեւոր խընդրոյ վրայ։

Խնդրելով որ սոյն նամակիս արդարասիրաբար անկիւն մը շնորհէք ձեր ազգանուէր թերթին մէջ,

Մնամ . . .

Կ. Պոլիս
24 յունվար 1883

* * *

ՍՏՈՒԹԻՒՆ, ՉԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽԵՂԱԹԻՒՐԱՆՔ

—=—

Թէրճէմանը Էֆքեար, տեսնելով թէ իւր աշխատակից Պ. Արրահամ Այվազեանի խնդիրն իւր թերթին ալ անպատուութիւն բերելու ընութիւն մ'ըստացած է, ճշմարտապէս ճիզուիթավայել չարամտութեամբ կը փորձէ Մասիսի անկեղծութիւնը կասկածի տակ թողուլ, իբր թէ մեք Պ. Այվազեանի հետ ի սկզբան մտանուոր կարգադրութիւն մ'ունեցած լինինք, ըսել կ'ուզէ՝ անկէ կաշառք ակնկալած լինինք, եւ յետոյ մեր ոյսն ի դերեւ ելնելով, այդ պատճառաւ հարուածած լինինք կրթական Առաքելութեան գիւցազնն, եւ այլն։

Ի՞նչպէս ազգային չահուց այսպիսի սատրնութիւններ յանձն առնող մը եթէ կայ, այն ալ ճիզուիթական թերթին Բրիւքսէլեանի եւ անոր Պոլսեան սատրաբաժանման կողմէ վարձեալ Ցոքնութիւնը միայն կրնայ լինել։ Մեք վերեւ ծանուցինք մեր նամակ 11 մեռած թէ Պ. Ա. Այվազեան, «Լ.Ջմիածնայ Վեհարանն կողմէ իրեն եղած յանձնարարութեան համար, մայրաքաղաքէս 28 տղայ կը տանի, եւայլն», առանց ոեւէ քննադատութիւն ընելու, քանի որ ո՛չ Պատրիարքարանը գիտողութիւն կ'ընէր, ո՛չ ալ ազգոյց ծնողքը կ'ընէին։ Բայց Թէրճէման, որ այս պարագայն կը յիշէ, ինչո՞ւ չյիշեր նաեւ սա կարեւոր պարագան թէ, մեր այդ հատուածն հրատարակուելէ երկու օր յետոյ, երբ հասաւ Մանկունի Սրբազանի հեռագիրն, որ կը յայտնէր թէ Պ. Ա. Այվազեան Վեհարանէն յանձնարարութիւն մը չունէր, ա՛յն օրէն սկսեցինք հարուածել կրթական Առաքելութեան գիւցազնն, եւ թէպէտ ազգոյց ուղեւորութեան վրայ ծնողաց եւ պաշտպանաց տեղեկութիւն տալու փափաքով մեր էջերուն մէջ հիւրընկալեցինք Պ. Ա. Այվազեանի մի կամ երկու նամակը, բայց երբ հասնիմ տեղեկութիւն ստացանք այս կրթական արշաւանաց ճշմարիտ հանգամանքին վրայ, այդ հրատարակութիւնն ետս դադրեցուցինք։

Ինչո՞ւ համար ճիզուիթական թերթը չյիշեր այս պարագայներն ետս. — որովհետեւ ազգնք իւր իսկ դատապարտութիւնը պիտի լինէին։ Եւ յիրաւի, մեք երբ տեսանք թէ Պ. Ա. Այվազեան ազգոյց ծնողքներուն հետ գմեզ ետս խարելու խիզճ չէ ըրած, անմիջապէս սկսանք հարուածել իւր ձեռնարկն իբրեւ ապօրէն եւ խարէական, ինչպէս քաջ կը յիշեն մեր ընթերցողք, մինչ Թէրճէմանը Էֆքեար, որ ի սկզբան մեզ պէս լռութիւն պահած էր, անկէ ի վեր երբեք քաջութիւն չէ ունեցած իւր աշխատակից Պ. Այվազեանի անխորհուրդ ձեռնարկը պարտաւորու։ կողմնակցութիւն ընող կամ չահու ակնկալութիւն ունեցող մը եթէ կայ, ո՞վ կրնայ ուրեմն լինել։ — Մեք, որ երբ Պ. Այվազեանի խարէութիւնը կը տեսնենք, չենք վարանիր նշանակել զայն, թէ ճիզուիթական թերթն, որ չհամարձակիր նշանակել զայդ խարէական ձեռնարկ, մինչեւ իսկ երբ թղթակցական տեղեկութեամբ եւ յետոյ պաշտօնական քննութեամբ կը հաստատուի։

Կը հարցունենք նաեւ Թէրճէմանը Էֆքեարին թէ ամենափոքր փաստ մը ունէ՞ր ի ձեռին այն խայտառակ ամբաստանութիւնն ընելու համար մեզ դէմ, իբր թէ Պ. Ա. Այվազեանի ձեռնարկէն անձնական չահ ակնկալած լինինք։ Պ. Ա. Այվազեան ինք, որոյ հետ այս պահուս անշուշտ որ եւ է համաձայնութիւն չենք կրնար ունենալ, կրնա՞յ ըսել թէ մեզ երբէք նիւթական չահ մ'ակնկալած լինինք իւր ձեռնարկէն։

Գալով այն խնդրոյ թէ Պ. Այվազեան Թէրճէմանի աշխատակիցն եղած է թէ Մասիսի, աշխարհ գիտէ թէ Պ. Այվազեան չարաթականով պաշտօնեայ մ'էր Թէրճէմանի խմբագրատան մէջ, եւ երբ Տփղիսի լրագիրը «Թէրճէմանի վոխ—խմբագրապետ եւ թղթակից» կ'անուանէին զինք, մեզմէ չէին իմանար զայս, այլ նոյն ինքն Պ. Այվազեանէն, որ այդ տիտղոսով կը պարծենար ամեն կողմ։

* * *

Երեկի Թէրճէմանին մէջ կը տեսնենք նաեւ Պ. Դր. Նիկողոսեանի մի նամակ, որ Մասիսի դէմ չատ մը հայհոյութիւններ կ'ընէ, առարկելով թէ, նախ, մեք չենք ուզած հրատարակել ի պատասխան Պ. Պ. Հ. Իսրէլեանի եւ Յարգելի Պ. Դր. Նիկողոսեանի մեզ զրկած երկու գրուածները։ Բայց այս գրուածներ այնչափ անհիմն զրպարտութիւններ կը պարունակէին, եւ այնչափ հեռի էին որ եւ է ազդուցութիւն դիր լուսաբանելէ, որ լրագրոյս խմբագրութիւնն, իւր անվիճելի մէկ իրաւունքն ի գործ դնելով, հիւրընկալութիւն չըրաւ անոնց։ Եթէ Պ. Դր. Նիկողոսեան չամչնար, թող հիմա դանոնք հրատարակել տայ Թէրճէմանի մէջ, որ ինչպէս փորձով գիտենք, պատրաստ է ամեն աղտեղութիւն ընդունելու։

Պ. Դր. Նիկողոսեանի երկրորդ դանդատը սա է թէ Մոսկուայէն մեզ զրրուած վերջին նամակին մէջ Պ. Եղեանցի խնդրոյն առթիւ իւր անձին համար պատուաւոր պարբերութիւն մը կայ եւ զոր, զոր մեք ջնջեր ենք։

Կը յայտարարենք թէ, նախ, ոչ ոք իրաւունք ունի խառնուելու այն սրբագրութեանց, զորս լրագրոյս խմբագրութիւնն, իւր թղթակցայ հետ համաձայնութեամբ, կ'ընէ անոնց գրութեանց մէջ։

Երկրորդ, թէ այն ձախող բաներն, ա՛վ որ է, որ այս մասին տեղեկութիւն տուեր է մեզ անանուն սպայն, սխալ հասկացուցեր է գործը։ Պ. Եղեանցի վերաբերեալ թղթակցութեան մէջ, զոր հրատարակեցինք, Պ. Դր. Նիկողոսեանի վրայ ակնարկութիւն իսկ չկար։ Իսկ մեր Մոսկուայի թղթակիցն անձնական նամակի մը մէջ, զոր տարեգլխոյ առթիւ ուղղած էր մեր առաջին օգնականն, խօսած է Պ. Դր. Նիկողոսեանի վրայ, ի մէջ այլոց ցաւ յայտնելով թէ Պ. Դր. Նիկողոսեան չափէն աւելի գովեստ կը շռայլէ Մշակին։ Բայց այս նամակ անձնական լինելով, ո՛չ այս պարբերութիւն, ո՛չ ալ ուրիշ մասերը չէին կրնար հրատարակուիլ։

Գալով Պ. Դր. Նիկողոսեանի հայհոյանաց, երէկի Թէրճէմանին մէջ նա պարսաւած է Մասիսի ընթացքն. Արեւելեան Մամոյ վերջին թուոյն մէջ աւելի լուրջ լեզուաւ մը գոված է Մասիսի ընթացքն, անկէ առաջ ալ երբեմն գոված է երբեմն պարսաւած, մեզ հետ իւր ունեցած անձնական յարաբերութեան համեմատ։

Իսկ մեք վերջապէս համոզուած ենք թէ Պ. Դր. Նիկողոսեանի ո՛չ գովեստից արժէք պէտք է տալ, ո՛չ ալ պարսաւանաց կամ հայհոյանաց։

ԽՄԲԱԳԻՐ–ՏՆՕՐԷՆ Կ. Ս. ԻԹԻԹԻՃԵԱՆ

Ա.Զ.Դ.

ՏՈՐԹՈՐ ԵԴՈՒԱՐԴ Կ. ԻԹԻԹԻՃԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել յարգոյ հասարակութեան թէ ամեն օր ժամը 6էն 10 կը գտնուի Պոլիս, կամուրջին դիմացը, Բիւշլիբեան էֆէնտիի Դեղարանն, և հիւանդ կ'ընդունի։

Կիրակի օրերը նոյն դեղարանին մէջ ժամ 3էն 8 ձրի կը նայի ազքատաց։

Մնացեալ ժամանակները պատրաստ է հիւանդաց այցելել, կամ իւր տան մէջ ընդունիլ, ի Պէշիկթաշ, փոստա ճառատ, թիւ 34։

Ա.Զ.Դ.

Մայրաքաղաքիս և դուռառաց ազգային վարժարանաց մէջ դասատուութեան բարձր պաշտօնը ներ վարած և գրական ծառայութեամբը հանրածանօթ վկայեալ և հմուտ դասատուակ մը պատրաստ է դասատուաց մէջ անօրէն դասատուութիւն ստանձնել և կամ մայրաքաղաքիս Ազգային վարժարանաց մէջ այցելութեամբ Հայերէն և Ֆրանսերէն լեզուաց և պատմութեան բարձրագոյն կարգաց դասախօսել։

Տեղեկութիւնք լրագրոյս խմբագրութենէն կ'ստացուին։

Ա.Զ.Դ.

Շողոմով բանող մեքենայ մը ի վաճառ հանուած է, որ 40 ձիու ոյժ ունի։

		հաշուոյթերը
Տիամէթրը	տիւ սիլինտրը	445
»	տիւ վրան	4000
»	տը լա բուլի	2000
Քուրս	տիւ բիսթոն	950

Այս մեքենան, զոր լարելու համար 9,50 մէթր երկայնութեամբ և 3,25 մէթր լայնութեամբ տեղ մը պէտք է, կատարելապէս նոր է։ Զայն տեսնելու փափաքողք պէտք է դիմեն Ալեւելեան Բուսեղիի երկաթուղեայ Նէտի–գուլէի արուեստանոցը։

Երկաթուղեայ Տնօրէն
Կ. Պոլիս ՀԱԼԷՆ
30 յունվ. 1883 13

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԳ

—o—

ԴԵՂԱՐԱՆ

Պ. ԵՒ Հ. ՔԻՒԶԻՒՔԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

Երկար ժամանակէ ի վեր՝ դեղագործութեան և դեղագործութեան զրաղելով՝ հասարակութիւնը գոհացնելու համար մեր ձեռքէն եկած ջանքը խնայած չըլլալիս յայտնի է մեր պատուարժան յաճախորդաց և բոլոր հասարակութեան։ Այս անգամայ, մեր յարգոյ յաճախորդաց դիւրութիւն մ'ըլլալու համար դեղարան մը բանալու փափաքելով, չատ տարիներէ ի վեր ամենուն ծանօթ Պոլսոյ Եէնի–Շամի փողոցի 26 թիւ մթերանոցէն զատ՝ նոյնպէս Կ. Պոլիս կամուրջին դիմացը 77 թիւ «Պ. և Հ. Քիւզիւքեան եղբարք» անուամբ դեղարան և մթերանոց (տէրօղիթօ) մըն ալ բացած ենք։ Ուր Ֆրանսայի, Անգլիոյ և Գերմանիոյ քիմիական բաղադրութիւններն ու գանազան դեղերը, մեծ խնամով շինուած, և ամենէն ընտիր տեսակները կը գտնուին և աժան գնով կը ծախուին։ Ասոնցմէ զատ, ամեն տեսն գործածուած գանազան տեսակ դիներ, ազնիւ ձկան իւղ, քոնեաք և ուրիշ ըմպելիք միշտ կը գտնուին, ինչպէս նաեւ ամեն տեսակ դործիքներ։ Եկած դեղագիրքը իսկոյն թարմ դեղերով, աժան գնով և մեծ խնամով կը պատրաստուին։ Ասոնցմէ զատ դեղարանին վերնայարկը բժշկաց համար յատուկ տեղ որոշուած ըլլալով, հիւանդութեան մը համար բժշկի հետ խորհրդակցիլ ուզող անձինք, մեր դեղարանը գալով, ամեն կերպով օգուտ կը տեսնեն։

Դարձեալ հռչակաւոր բժիշկ Մեծ. Ցօքթ. Արրահամն ալ որ իւր ճարտարութեամբը չատ տարիներէ ի վեր ամենուն ծանօթ եղած է, երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ժամը 6—8 մեր դեղարանը պիտի գտնուի։

ԹԵՐԹՕՆ ՄԱՍԻՍԻ

(22)

ԷՏՄՈՆ ԱՊՈՒ

—o—

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԲ ՓԱՐԻԶԻ

—=—

ՄԱՐԳԻԶՈՒՀԻՈՅՆ ՄԱՏԸՐԸ

5

էք, որպէս զի մարքիզ հոյ մը պոչին կապուելով՝ աղնուական աշխարհի մէջ նաւարկելու բերկրութիւնն ունենաք։ Եթէ այսօր ներկայացնեմ ձեզ, վաղը պիտի նեղին մեր ըրած այցելութիւններն հարիւն, և ամեն մէկուն ինձ բերելիք զամանները զրեթէ սանթիմենտով պիտի հաշուեն։ Ի՞նչ կըսէք. եթէ դուք այսպիսի խաղ մը խաղայու համար բաւական մտադրաւոր եղած լինիք, ես ձեզ խաղակից լիներու չափ՝ վիրտիսոյ չեմ։ Ես՝ վաղն Արլանժ պիտի երթամ կնոջս հետ. և երբեւ բարի վիճայ՝ ձեզ կառքիս մէջ կառնեմ։ ահա այս միայն ողջմտութիւնը կը ներէ ինձ ընել ձեզ համար։»

Տիկին Պլնուա՝ այն ասաիճան զայրոյթ կ'զդար, որ՝ եթէ ձեռքէն գար՝ փեսին աչուքները պիտի խլեր հանէր, բայց ծածկեց իւր բարկութիւնը։

—Սիրելի՛ս, ըսաւ, երսուն ժամ սուրհանդակի կառքին մէջ անցուցնելով յոգնած էք. և իմ՝ալ այսպէս կոչիկները դեռ ոտքէն չհանած մարդ մը հանդելու երեկս խելացութիւն չէ։ Երրոր քնանաք երեկը, այն ժամանակ աւելի կը կակուղնաք։ Սպասեցէք դիս սա թիկնաթոռին մէջ, և ներեցէք որ երթամ ձեր հանգստութեան համար պէտք եղածը սնօրինեմ։

Եւ ժպտելով դուրս ելաւ, կայծակի պէս վազեց դնաց իւր աղջկան սենեակը։ Ջեմ գիտեր թէ դուռը բացաւ թէ զարկաւ կոտրեց, այնչափ ուժգնութեամբ ներս մտաւ, և մէկէն բռնելով ժիւլիի թեւէն, որ բարձի մ'երեսը կ'անցուներ։

—Ի՞նչ կ'ընես, անմի՛տ, գոչեց։

—Բայց տիկի՛ն, ինչ որ ըսիք ինձ։

—Դու խենդ ես, չհասկցար իմ խօսքս։ Թող զայդ, և այս բոլոր կարասիները վերցուր տակից։ Ցեռնուած բան է այս։ Մանչու մը կարասիներն աղջկանս սենեկին մէջ։

—Ներեցէք, տիկի՛ն, բայց . . .

—Բայց մայր չկայ, և կը ներեմ քեզ երբոր ըսածս կատարես։ Վերցո՛ւր տա՛ր սա սնտուկները։

—Բայց ո՞ւր, տիկի՛ն։

—Ուր որ կուզես, վերդացը, բակը։ Բայց ո՛չ, իմ սենեակս։

—Տիկի՛ն, ձեր սենեա՞կը կուտաք։ Բայց ձեր անկողնին ո՞ւր պիտի պատրաստենք։

—Հոս, սա բազմոցին վրայ, մարքիզուհոյն սենեակին մէջ։ Ինչո՞ւ կը զարմանաք. մեթէ մօր մը տեղն իւր աղջկան քովը չէ։»

Եւ սենեկապանուհին իւր գործին և զարմացմանը թողով նորէն վար իջաւ։

—Մարքիզն ինձ դէմ խիզախելու եկած է, բայց իւր նպատակին չեղիար հասնի։ Ես իւր մերուքին առջեւ յարարերութեան պիտի մտնեմ ազնուական տուներու հետ։ Տիկին Մալէզի կ'օգնէ ինձ. պիտի ցըսնեմ այս դիւակիր երկաթագործին թէ առանց իրեն ալ կրնանք մեր փափաքին հասնիլ։ Բայց թող տարու չեմ զինքն որ աղջիկս հրապուրէ, վասն զի կ'առնու Արլանժ կը տանի, և այն ժամանակ Ֆոպուրին մնաք բարեաւ պէտք է ըսել։»

Նոյն միջոցին Պետրոս ապարանին դուռը բախեց, և մարքիզուհին կառքէն վար ցատկելով վազեց տուներն ներս մտաւ։ Տիկին Պլնուա անկէ առաջ ոտքի ելաւ։

—Ին

La publicité de l'etranger est exclusivement remise à l'Eastern Agency, Constantinople Karaekuy Déirmen Han

Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

ՏԵՏՐ Ա.

Աբոմեան գրագիրութիւն

կը հրատարակուի տեսր առ տեսր։ Առաջին տետրը՝ քսան երեսէ բաղկացեալ՝ ընդարձակ Նախաբանէ մը զատ կը պարունակէ դասախօսութիւն մը Դրական իմաստասիրութեան վրայ եւ հատուած մը Լ. Ֆլան Ե. Լեծ. կոմպէդիա վերնագրով։ Իւրաքանչիւր տետրի գինն է 2 դահեկան. իսկ 12 տետրի բաժանորդագինն է՝ մայրաքաղաքիս համար 20 եւ դաւառաց համար 25 դահեկան. օտար երկիրներու համար 6 ֆրանգ։ Բաժանորդագրութեան տեղին է Աղրամեան Գրատունն, Յակոբեան, վերին յարկ, Զագմագճըլար։ Տետր առ տետր կը վաճառուի մասնաւորապէս Ջրավաճառ Պօղոս Աղայի խանումը։

Զեռքէ ծախուածներուն հասոյթն այս անգամ պիտի յատկանայ մեծահամբաւ ու բազմարդիւն դաստիարակի մը, որ նիւթական անհանգստութեան մէջ կը գտնուի տարաբախտաբար։

ԱԶԴ

Տգբթոր Մ. Բ. Իւթիւճեանի հրատարակած ՄԱՏԵՆԱԳԱՐԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ անուն օգտակար տետրակներուն երկրորդ շրջանի հինգերորդ հատորն, որ առտնին տընտեսութեան վրայ կը խօսի, հրատարակուեցաւ այս օրերս։

ԲԱԲԱՅԱՆԻ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՎԷՐՊՈՒԼ · ՄԻՆՔԷՐԼԻՔԻ ԵՒ Օրեայլ ԾԷՔ կանոնաւորապէս բանող

ՇՈԳԵՆԱՒԻՔ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետք
Այա Սոֆիա	3,000	
Աբբաս	2,500	Ռոմբրա
Արտակիա	2,500	Քրուիքշանք
Լատունիա	2,500	Ուիլքս
Մասեդոնիա	3,500	Մարշ
Բոսնիա	2,800	Ֆոթբրմիլ

Այս շոգենաւք կին ֆամբոդներ ալ ունին։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու եւ Ամերիկայի համար։

Ամեն դիւրութիւն եւ հանգստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։

Բոսֆիլիա շոգենաւն հասաւ եւ ի մօտոյ ճամբայ կ'ելնէ Լիվերբուլ երթալու համար։

Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ, ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ. Գործակալք

ՔԻԻՆԱՐՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որ ամէն տարի մ'անգամ կը բռնէ Լիվերբուլ և Մինջերլիքի ծէջ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Օրանիա	7,000	Մալթա	3,000
Աղուլ	3,000	Մորատիս	2,500
Ալբիոն	3,000	Նանթ	2,500
Պորնիա	4,600	Բաւանիա	5,000
Պոհեմիա	3,800	Բարբիա	3,200
Պուլտէ	2,500	Բալթիա	3,000
Պրինիզ Քուին	1,200	Սերվիա	7,800
Սինգալանիա	5,000	Սէրպիա	4,600
Քոդալանիա	4,700	Սարսիա	3,000
Շերպուրկ	2,000	Սամարիա	3,000
Տէմերարա	2,500	Սիրան	3,000
Կուլիա	4,000	Թարիֆա	3,000
Քէրոպ	2,500	Թրինիդատ	2,500
Մարսիլիա	3,000		

Մորատիս շոգենաւը, նաւապետ Պրաուն, Լիվերբուլէն եկաւ զանազան վաճառքով, եւ շուտով հոն պիտի վերադառնայ, Զմիւռնիա հանդիպելով։

Սառոյցներուն արտօնութիւն ունի ճանրորդ եւ վաճառք ընդունիլ Նիս Եորքի եւ Պոսդընի, ինչպէս նաեւ Միացեալ-Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար՝ օրինաւոր սակարկներով։

Դիմել առ Թոմաս Զ. Ճոլի, Գործակատար. թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան Ղալաթիա։

Տնօրէնք ընկերութեան ՊԸՐՆՍ ԵՒ ՄԱՔԻՎԸՐ 1, Ռումֆորտ Սթ. Լիվերբուլ։

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՎԷՐՊՈՒԼ ԵՒ ՄԻՆՔԷՐԼԻՔԻ ԾԷՔ բանող շոգենաւք

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Քանբրոս	4,200	Ուլբէր	3,000
Ֆրոս	4,000	Նէբրիս	3,000
Օսմանլի	4,000	Բէր	3,000
Սեսոդրիս	3,250	Իլլ	2,600
Թէրլ	3,250	Աբերտիէ	1,700
Մակալա	3,250	Լոդիս	800
Նէբ	3,250	Օլինդա	800
Մարեսիս	3,250	Սէնիլ	750

Աբերտիէ շոգենաւը, նաւապետ Սգիւրդ, ընդհանուր վաճառքով եկաւ Լիվերբուլէն։

Վերոյիշեալ շոգենաւք չքեղապէս յարդարուած են ճանրորդներու համար։

Դիմել առ Ժ. Թ. ՈՒԻԹՈՒ եւ ԸՆԿ. Գործակատար

Մէյսանլըգ սոգագ, Պոլիս

կամ առ Պ. ՆԷՎԻՅԼ Է. ՄԱԼԹԱՍ թիւ 1 եւ 3, Նարլեան խան, Վոյվոտա փողոց, Ղալաթա.

Տնօրէնութիւն, Լիվերբուլ, ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ եւ ԸՆԿ. 31, Ճէյմս Սթրիդ, Լիվերբուլ.

Գործակալներ

Ալեքսանդրիա	Ռ. Ճ. Մոս եւ Ընկ.
Պէրութ	Ց. Բամթարաքի
Կ. Պոլիս	Ց. Վ. Ուիթոլ եւ Ընկ.
Դարդանէլ	Ֆրանք Քալվէրթ
Ճիպրալթար	Սմիթ, Իսոս եւ Ընկ.
Մալթա	Սմիթ եւ Ընկ.
Իզմիրնտէրուն	Լէվի, Ֆրանք եւ Ընկ.
Զմիւռնիա	Պ. Ք. Ուիթալ եւ Ընկ.
Շիրա	Ն. Ք. Բէզրոբուլոյ

ՖՐԷՏ, ԼԷՅԼԱՆԴ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որ Ամանորայեն կը բռնէ Լիվերբուլ և Արեւելեան ծէջ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ալճերիան	2,500	Ֆալենիան	3,700
Ալեքսանդրա	2,500	Ֆլորինիան	3,700
Անդալուզիան	2,500	Ֆլորիան	3,700
Աֆրիկան	2,500	Իպերիան	5,500
Արապիան	3,700	Իւլիսիան	5,500
Պավարիան	6,000	Իոպրիան	5,500
Պուլգարիան	6,000	Լիսպան	2,200
Քարթիլիան	800	Լիսլիսիան	2,500
Սայրինիան	2,000	Լիսպան	800
Տուրս	700	Օքսֆորդ	700
Էֆէզեան	3,700	Բրիսթան	3,800
Ֆոգիան	3,700	Վալենսիան	6,800
Ֆալերմիան	3,700	Վերոնիան	6,800

Շաբաթական շոգենաւներու նոր գիծ մը հաստատեցաւ Լիվերբուլի եւ Պոսդընի միջեւ, եւ ստորագրեալս հեղուկէ զատ ուրիշ վաճառք կ'ընդունի օրինաւոր սակարկներով։

Ո-ԷՆՈՐԻԵՐՈՒ համար ամեն դէպրոնիան կ'ընդայոի։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ԷՏՈՒԱՐԴ ԼԱՖՈՆԴԻՆ Գործակալ թիւ 34, 35, 36, ԵԷՆի Միսլեթ խան, Ղալաթիա

Նաւատերաք, Պարոնայք Ֆրէտ, Լէյլանտ եւ ընկ. Լիվերբուլ

Գործակալներ

Կ. Պոլիս, Լատուարտ Լաֆոնդէն. Ճիպրալդար, Պ. Պ. Քարվիր Եղբարք. Ալեքսանդրիա, Կ. Լ. Վահման եւ ընկ. Մալդա, Ա. Քամիկիրի. Շիրա, Ա. Մ. Մավրոկորտադոյ. Զմիւռնիա, Պ. Ուիդոլ եւ ընկ.

Աչերի վիկօրը եկական դարման է հերաց ամեն տեսակ դժուարութեանց և սոյն պատակին համար ծախուած ուիշ բաղադրութիւններէ առաւել գոհ կընէ գործածողները։

Մանաւանդ իսկական սեռի գործածութեանը համար անհրաժեշտ է այս, քանզի՝ կառատացնէ ու մետաքսանման փայլուն և կակուղ կընէ գլխու կարծը մազը։ Որեւ է պատճառաւ գունաթափ եղած մազը անվրէպ իր նախնի գոյնին կը վերադարձնէ. անոնք եթէ արմատը փճացած չէ (քանզի բնութեան մէջ ոչինչ կատարատ մազը կը վերահաստատէ. փափաքին տեղ նոր մազ կը բուսրոդ է մազ բուսցնել երբ արմատը փտած է), գլխուն ճերմակ թեփը չուտով կանհետացնէ։ Միով բանի, բնական ու փայլուն մազի առատութեամբ գլխոյն զարդարուելովը գործածողը խիստ վայելչագեմ կերպարանք մը կստանայ։ Մայրաքաղաքիս մէջ և այլ տեղեր բազմաթիւ գործածողք այսպէս կը վկայեն։ Անուշահոտ ֆուբ մ'է, չիչը կանանչ թուղթի մէջ ամփոփեալ է. դեղաֆաճառք և այլ շատեր կը ծախեն։ Այդերի վիկօրը հարցնել պէտք է։ Գլխաւոր տեղին է Մինասեանի Ամերիկեան վաճառատունը ի Ղալաթիա Կոստանդնուպօլսոյ։

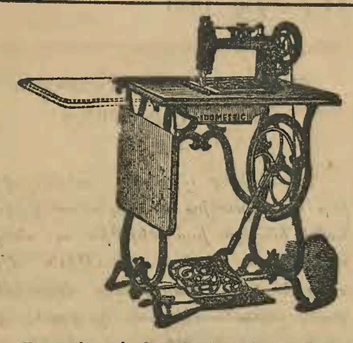

Ամ տեսակ կարի մեքենաներ որոնք խիստ պարզ եւ յարմար են ընտանեաց համար, նաեւ (Հասս) եւ (Տէվէս) կոչուած մեքենաներ թէ դերձակաց եւ թէ կոշկարաց յարմար տեսակներէն եւ մեքենայի համար յատուկ չինուած իւղ որ բնաւ չսառիր եւ դայն իւր բնական փայլուն վիճակին մէջ կը պահէ, ժամանակին կը ծախուին Կարին Ճիկէրճեան եւ ընկերաց Ամերիկայի վաճառատունը։

Վաճառատանս մէջ կը գտնուի նաեւ զանազան վաճառք, նոյնպէս նոր եկած (ֆէնիք) կարի մեքենաներ եւ մեքենայից վերաբերեալ ամեն գործիքներ, որոնք գիւրամատչելի գիներով կը տրուին յաճախորդաց։

Ինչպէս իքաղաքիս, նոյնպէս ուրիշ տեղերէ լինելիք յանձնարարութեանց օրինաւորապէս եւ ամենայն ճշտութեամբ կատարուելու փորձերը շատերը տեսնելով գոհ եղած են. նոյնը կը շարունակուի ասկէ վերջ դարձեալ։

Կարին Ճիկէրճեան եւ ընկերաց Ամերիկայի վաճառատունը թիւ 156 եկեղեցւոյ դուռ։

ԻԼԱՆ

Օրման վէ Մէսաին մէճլիսինտէն

Էրղանա մատէնինտէ մէվճուտ պուլունան Նիւհասը խամտան պիր միլիոն գըյէի ալթը, եանի պիր միլիոն իքի եիւզ սէքսէն պին եէնի գըյէսի մահէլլի անպարընտա թէսլիմ օլունմագ վէ մեճմու էսմանը գարարէսինին քէշիտէսինի միւթէագըպ այնէն վէ նագտէն լիրայի Օսմանի եիւզ ղրուշ օլարաք թիճարէթի նէզարէթի ճէլիլէսի վէգնէսինէ իմա գըլընմաք շարթը իլէ պիլ միւզայէտէ ֆիրուլմագ օլունաճաղընտան վէ շուպաթը բուսմինին 11նճի կիւնիւ միւզայէտէսի խիթամ պուլունաճաղընտան մէղքիւր իւլ մըգտար պաղըրա թալիպ օլանլարըն վէ սայիր կէօնա մալիւմաթ ալմաք իսթէյէնլէրին Տէրսաատէթտէ Օրման վէ Մէսաին մէճլիսինտէ վէ մահալլինտէ Մամուրէթ-իւլ-Ազիզ (Քարբերդ) վիլայէթի իլէ մատէնի մեղքիւր մուսիրիէթինէ միւրաճաաթ իյլէմէլերի իլան օլունուր։

11 քեանունի սանի 98 2

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

NORTH BRITISH AND MERCANTILE Insuranee company

ՆՈՐԹՀ ՊՐԻԹԻԾ ԷՆԴ ՄԷՐՔԸՆԹԱՑԻ

Լոնդրայի և Էդինպուրկի ապահովութեան ընկերութիւն Անգլ. Լիր.

Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	2,000,000
Վճարեալ դրամագլուխ	500,000
Պահեստի դրամ հըրդեհի ճիւղէն գոյացեալ	1,218,495–1,718,495
1881ին զուտ հասոյթը	1,024,460

NORTHERN Assurance company

ՆՕՐԹՀԸՐՆ

Լոնդրայի և Էդինպուրկի ապահովութեան ընկերութիւն Անգլ. Լիր.

Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	3,000,000
Վճարեալ դրամագլուխ	150,000
Պահեստի դրամ հըրդեհի ճիւղէն գոյացեալ	380,000–530,000
Զուտ հասոյթ 1878ի	351,000

Սառագրեալք իրենց բազմաթիւ յաճախորդաց և այս քաղաքիս ընդհանուր հասարակութեան կը ծանուցանեն թէ իրենք վերոյիշեալ երկու ընկերութեանց միացեալ գործակատար ընտրուած ըլլալով, այնպիսի դրութեան մը մէջ կը գտնուին, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանեն։

Ապահովութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց մէջ համեմատական բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան և դիւրութեան աւելնալովն՝ ընկերութիւնս ալ կրնայ աւելի մեծագումար ապահովութիւն բերանողներու ինքզինք ներկայացնել։

Գրեթէ ամեն կարգի վտանգաւոր ապահովութիւնք կրնան ընդունուիլ, ինչպէս Բերայի, Ղալաթիոյ և Պօլսոյ մէջ, նոյնպէս մօտակայ քաղաքները, գիւղերն և գաւառները։

MARITIME Insurance Cie limited of Liverpool

Capital Lt. 500,000

ՄԱՐԻԹԱՑՄ

Մովսէն ապահովութեան ընկերութիւն

Դրամագլուխ 500,000 Անգլ. լիրա

Սառագրեալք, շոգենաւերը, առագաստանաւերն և անոնց մէջի վաճառքներն ու կարասիները խիստ օգտակար պայմաններով ապահովելու իշխանութիւն ստացած են ընկերութեան կողմէ։

Գիներուն և այլոց վրայ տեղեկութիւն ստանալ ուզողք պէտք է դիմեն Ղալաթիա Քօմիսիոն խանի անկիւնը՝ երկաթէ կամուրջին վրայ նայող սենեակն ա և Տնօրէն ամեն գործառնութեանց Գործակատարն յիշեալ Ընկերութեանց

ԳԱՌՆԻԿ Ց. ՍԵՐՈԲԵԱՆ ՀՈՎՀ ԲԱՌԻԼ

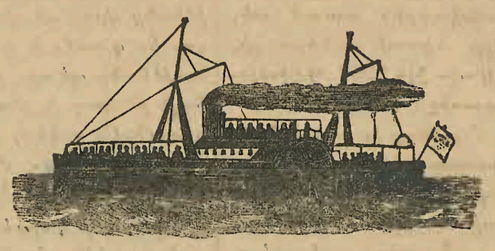

ՇԻՐՔԻԹԻ ԽԱՑՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵԻԼԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1883 ՅՈՒՆՎԱՐ 1 ՇԱԲԱԹ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆՎ. 31

ԲՈՍՓՈՐՍԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ		
	Եւրոպական եղանակ	
2	ԵԷՆիմահալլէէն Մէկզարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, ԵԷՆիք։ (ԵԷՆիգիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։)	18
2 35	ԵԷՆիքէօյ. ՍԹԷՆԷ. Էմիրկ. Պօյաճ. Բ. Հիսար. Պէպէք. (Ուրնավուտ գիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։)	18
3	Բ. և Ա. Գավագ. ԵԷՆիմահալլ. Մէկզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. ԵԷՆիք. (ԵԷՆիգիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։)	20
3 50	ԵԷՆիք. ՍԹԷՆ. Էմիրկ. Պօյաճ. Բ. Հիսար. Պէպէք. (Պէպէքի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի)	28
4 30	ԵԷՆիմահ. Մէկզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա. ԵԷՆիք. ՍԹԷՆ. Էմիրկ. Պօյաճ. Բ. Հիսար. Պէպէք. Արնավ. Գուրբ. Օրթաք. Պէշիկ.	32
7	ԵԷՆիմահ. Մէկզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյքօղ, Բաշապ. ԵԷՆիք. Էմիրկ. Գանը. Ա. եւ Բ. Հիսար, Գանտ. Արնավ. Զէնկ. Պէյլէր. Օրթաք Գուզկ. Պէշիկ. Իսկ.	4
8 15	Ա. և Բ. Գավագ ԵԷՆիմահ. Մէկզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյքօղ, ԵԷՆիք. Էմիրկ. Պօյաճքտ. Բ. Հիսար. Պէպէք. Արնավ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթ. (Ուրբաթ օրերը ՍԹԷՆԷ)	20
10	Մէկզարպուրնուէն Պէօյիւքտէրէ. Թարապ. ԵԷՆիք. Էմիրկ. Բ. Հիսար, Արնավ. Օրթաք. Պէշիկ.	28
	Արնավուտ էջ	
2	Պէպէք, Արնավուտ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ.	32
2 45	Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ։	4
3 15	Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ Գապաթաշ.	28
4	Արնավուտք. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ.	18
4 30	Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ, Գապաթաշ։	19
10 35	Պէպէքէն ուղղակի կամուրջ։	19
	Աֆրիկան եղանակ	
1 45	Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Գապաթ.	25
2 15	Պէյքօղ, Բաշապ. Բ. Փ. մտհալլէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանթիլի (Գանթիլիի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի)։	25
2 30	Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իսկ. (Երկուշաբթի օրերը Իսկիւտար չպիտի հանդիպի։)	1
3 30	Պէյիւքտ. Թարապ. Պէյքօղ, Բաշապ. Գանը. Ա. Հիսար, Գանտ. (Գանթիլի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։) Ուրբաթ օրերը Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իսկ.	17
3 30	Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Գապաթաշ։	21
4 30	Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իսկ. (Բացի ուրբաթէ)։	25
8 45	Պէյիւքտ. Պէյքօղ, Բաշապ. Գանը. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իսկիւտար։ (Ուրբաթ օրերը Բ. փաշա մահ.)	21
10 25	Վանիքէօյէն ուղղակի կամուրջ։	25

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ		
	Եւրոպական եղանակ	
3	Պէշիկթաշ. Օրթաք. Արնավ. Բ. Հիսար, Էմիրկ. ԵԷՆիք. Թարապ. Պէյիւքտ. ԵԷՆիմահ.	32
3 45	Գապաթաշ, Իսկ. Պէշիկթաշ, Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Զէնկ. Արնավ. Գանտ. Ա. եւ Բ. Հիսար, Գանլ. Էմիրկ. ԵԷՆիք. Բաշապ. Պէյքօղ, Թարապ. Պէյիւքտ. Մէկզարպ. ԵԷՆիմահ.	4
5 30	Գապաթաշ, Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Բ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. ՍԹԷՆ. ԵԷՆիք. Պէյքօղ, Թարապ. Պէյիւքտ. Մէկզարպ. Գավագլար։	20
6 45	Իսկիւսար, Պէշիկ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Զէնկ. Արնավ. Գանտ. Բ. Հիսար, Գանլ. Էմիրկ. ԵԷՆիք. Թարապ. Պէյիւքտ։	21
8 30	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Պէպէք, Բ. Հիսար, Էմիրկ. ԵԷՆիք. Թարապ. Մէկզարպ. Պէյիւքտէրէ։	28
10 30	Պէպէք, Բ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. ՍԹԷՆ, ԵԷՆիք. Թարապ. Պէյիւքտ. Մէկզարպ. ԵԷՆիմահ։	18
11 10	ԵԷՆիք. Թարապ. Պէյիւքտ. Մէկզարպ. ԵԷՆիմահ։	20
11 25	Պէպէք, Բ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. ՍԹԷՆ. ԵԷՆիք.	19
	Արնավուտ էջ	
3 30	Ուղղակի Արնավ.	18
4 »	Պէպէք։	19
9 50	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուր. Արնավ. Պէպէք, (Վոսփորի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։)	19
10 35	Պէշիկթաշ, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Գուր. Արնավ.	4
11 5	Գապաթաշ, Պէշիկ. Օրթաք. Գուր. Արնավ Պէպէք (ԵԷՆիքէօյի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցէ)։	1
11 40	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք։	28
12	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ.	25
	Աֆրիկան եղանակ	
2 45	Իսկիւսար, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. ԵԷՆիք.	25
3 45	Ուղղակի Գանթիլի (Բացի ուրբաթէ)։	
5 40	Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. (Գավաքի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։)	25
10 15	Օրթաք Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյքօղ Մէզարպ. Բ. և Ա. Գավագ։	17
10 50	Իսկ. Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. (Պէյքօղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի)։	21
11 10	Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլճա Բ. փ. մահ. Բաշապ. Պէյքօղ։	25
11 40	Գապաթաշ, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք։	32

Ուրբաթ օրերը ժամ 4 1/4ին շոգենաւ մը կամուրջէն ելնելով Իսկիւսար, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բ. փ. մահ. Բաշապ. հանդիպելով Պէյքօղ պիտի երթայ, եւ ժամ 5 3/4ին Պէյքօղէն պիտի ելնէ ԵԷՆիք. Էմիրկ. Գանլ. Բ. Հիսար, Գանտ. Արնավ. Պէյլ. Օրթաք. Պէշիկթաշ Իսկ. հանդիպելով կամուրջ պիտի վերադառնայ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 25 յունվ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

(Օսմ ոսկին 100 ղրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, զր.	110 3/4 առ Անգլ. լիր
Փարիզ 3 » ֆր.	22,70 առ Օսմ. լիր

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՅ

Օսմ. ֆոնտ գոցուածքում (ղ. կ.)	12,34
բացուածքում	12,30
կէս օրին	12,30
Եգիպտ. միաց. բաց. ոսկի	78,30
	Անգլ. լիր
Սաքէրէթ ֆինէրալ 6 0/0	5,15
» Օթոման	4,
Կ. Պոլսոյ Պանքան	9,
Քրէտիթ ֆինէրալ 6 0/0 Օսմ. լիր	6,
Փոխ. 1865 (Մութոն) 6 0/0 Ֆր.	73
» 1865 » 6 0/0	71,
» 1869 (Բինար) 6 0/0	63,
» 1872 (պօն տիւ թրէզոր)	23,50
» 1873 (Բինար) 6 0/0	53 50
Ռումէլիի երկաթուղի	53,50
Լաուրիոն (գ. կ.)	165,
Թրամուայ Օսմ. լիր	345,
Թղթադրամ »	920
Էֆվալէթիք	20
Ոչխար	—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՅ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն) Ղրշ.

Անգղիական ոսկի	110 30
Գաղղիական »	88 10
Հոլ	90 18
Դրամից	51 25
Թառատոն թուղթ (գարիք)	920
» արծաթ (նոր)	91 10
Էֆֆեքտէի տարբերութիւն	108 6
Վեցնոց	104 20
Ինգնոց	104 15
Մէջիտիէ	102

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 5 փեսար.

Անգղ. Քոնս.	102 3/8
Օսմ. »	11 3/8
Փոխ. 1865	13 1/2
» 1869	12 1/2
» 1871	72
» 1872	23 1/4
» 1873	11 1/4
» 1877	84
Պանք Օթոման	18 1/8
Դուս. փոխ. 7ենի	83 1/8
Եգիպտ. միացեալ	70 7/8
» արտօնաւոր	92 7/8
Տայրա Սանիէ	71 1/8
Փոխ. Ռոչիլտ	92 1/2
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	

Փարիզ 5 փեսար

Գաղղ. Քոնս. 5 0/0	114·40,
» » 5 0/0	78·90,
Օսմ. Քոնս.	11·55
Փոխ. 1865 Ֆր.	
» 1869	82
» 1873	55
Օսմ. Երկաթուղի	52,
Պանք Օթոման գ. կ.	710,
Քրէտիթ Լիոնէ գ. կ.	560·
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	89,50
» » Արեւելեան	—
Իտալ. Քոնս.	86,
Եգիպտ. միացեալ	336,37
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ	25,20

Վիէննա 5 փեսար.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	119,35
Ռումէլիի երկաթուղի	24,50

ԿԷՍ ՕՐ 6,33